Berenschot

RAPPORTAGE

Implementatie-monitor NPO 1e tussenmeting

65976 – 25 mei 2022

RAPPORTAGE

Implementatiemonitor NPO 1e tussenmeting

Susanne de Zwart, Saraï Sapulete, Marcel de Haas, Roeleke Vunderink, Thijs van den Berg, Anne-Floor Bakker, Mark van der Staaij

65976 – 25 mei 2022

Inhoudsopgave

Dankwoord **4**

1. Inleiding **5**

1.1 Doelstelling eerste tussenmeting 5
1.2 Aanpak tussenmetingen 2022 5
1.3 Leeswijzer 6

2. Observaties na twee jaar corona en lockdowns **7**

3. Hoofdlijnen voortgang, sturing en verantwoording **9**

3.1 Geplande middelen 9
3.2 Financiële voortgang 10
3.3 Interne sturing, monitoring en verantwoording 14
3.4 Inzet personeel 17
3.5 Betrokkenheid medezeggenschap 18

4. Inhoudelijke keuzes en thema's **19**

4.1 Thema 1: soepele in- en doorstroom 20
4.2 Thema 2: welzijn en sociale binding 22
4.3 Thema 3: stages 24
4.4 Thema 4: ondersteuning en begeleiding op het gebied van coschappen 26
4.5 Thema 5: studievertraging en uitval in lerarenopleidingen als gevolg van stagetekorten 26
4.6 Thema 6: jeugdwerkloosheid 28
4.7 Aanvullende thema's: blended learning 30

5. Geholpen onderzoekers uit NPO-middelen **31**

6. Doorkijk 2022 – 2023 ..... **34**

6.1 Plannen en maatregelen in 2022 34
6.2 Leren en doorontwikkelen van positieve effecten 34

VOORAF

Dankwoord

We starten graag met een dankwoord aan allen die hebben meegewerkt aan deze eerste tussenmeting van de Implementatiemonitor NPO.

Veertig instellingen in het mbo, hbo en wo hebben deelgenomen aan deze eerste steekproef over de besteding van de gelden in het kader van het Nationaal Programma Onderwijs. Als eerste stap hebben zij een uitgebreide vragenlijst die ze van ons ontvingen met gevraagde financiële gegevens en voortgangsinformatie ingevuld. Vervolgens is een omvangrijke planningsoperatie uitgevoerd waarin met alle instellingen twee tot vier afspraken voor (groeps)interviews zijn gemaakt, met een brede groep betrokken vanuit de instellingen. Het is gelukt om alle interviews binnen een tijdsbestek van vijf weken te voeren, wij danken allen voor de inzet en flexibiliteit bij de planning.

In het bijzonder danken wij alle zeer betrokken studenten, docenten, bestuurders, verantwoordelijken voor projecten en programma's, decanen, (stage)begeleiders, studentpsychologen, promovendi en alle andere betrokkenen die wij hebben gesproken. Zij hebben ondanks de grote drukte zonder uitzondering de tijd en ruimte genomen om ons mee te nemen in de zoektocht én succesfactoren bij de uitvoering van een veelheid aan activiteiten die voor studenten zijn opgezet in de coronaperiode.

HOOFDSTUK 1

Inleiding

1.1 Doelstelling eerste tussenmeting

Studenten in het mbo, hbo en wo hebben studievertraging of andere achterstanden opgelopen als gevolg van de coronamaatregelen. Om deze achterstanden te kunnen inlopen, zijn van rijkswege middelen beschikbaar gesteld via het Nationaal Programma Onderwijs (NPO), voor de studiejaren 2021/2022 en 2022/2023. Deze 'corona-enveloppe'-middelen zijn en worden in 2021 en 2022 aan de instellingen uitgekeerd via een incidentele toevoeging aan de lumpsum. Daarnaast zijn NPO-middelen beschikbaar gekomen voor door corona opgelopen vertraging in onderzoek. Deze middelen dienen te worden ingezet voor kosten die in de kalenderjaren 2021 en 2022 (en eventueel 2023 en 2024) worden gemaakt voor tijdelijke onderzoekers en die noodzakelijk zijn voor het kunnen afronden van het onderzoek en het blijven geven van onderwijs.

De minister van OCW heeft met de brancheorganisaties bestuursakkoorden gesloten voor zowel onderwijs als onderzoek. Hierin zijn richtlijnen opgenomen voor het opstellen van de plannen, de besteding van middelen, het betrekken van de medezeggenschap en de verantwoording van de besteding. Voor dit laatste is een implementatiemonitor ingevoerd om het proces van planvorming tot implementatie, eventueel bijstellen van acties en verantwoording te volgen en dit vast te leggen in een halfjaarlijkse rapportage aan de Tweede Kamer. Daarnaast moet deze monitor bijdragen aan de macromonitor die ingesteld wordt om de effecten van de acties te meten en aan de kennisdeling van opgehaalde ideeën, effecten en best practices, georganiseerd door het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO).

In september 2021 is de startmeting van de implementatiemonitor NPO naar de Tweede Kamer gestuurd. Deze rapportage was gebaseerd op alle (bestedings)plannen die de instellingen in het mbo, hbo en wo hebben opgesteld.

De rapportage die nu voorligt, betreft de eerste van de twee tussenmetingen in 2022. De doelstelling van beide tussenmetingen in 2022 is het in kaart brengen van de voortgang op de bestedingsplannen, het verloop van de implementatie en de eventuele tussentijdse bijstellingen op sectorniveau.

1.2 Aanpak tussenmetingen 2022

De aanpak in deze eerste tussenmeting is in onderstaande tabel uitgewerkt. De tweede tussenmeting in 2022 is soortgelijk maar betreft uiteraard een andere fase van de uitvoering. De eerste tussenmeting, waarvan de resultaten in deze rapportage zijn opgenomen, betreft vooral de wijze van totstandkoming van de planning, de organisatie, eerste stappen en de eerste tussentijdse resultaten van de uitvoering. De tweede meting van najaar 2022 zal meer breedte bevatten vanwege de beschikbaarheid van de jaarverslagen van alle instellingen over 2021.

Tabel 1. **Aanpak tussenmetingen Implementatiemonitor NPO.**

Huidige tussenmeting
Steekproef van 40 instellingen monitortool
Vier groepsinterviews bij 24 van de 40 instellingen (twee centraal, twee op specifieke activiteiten)
Twee groepsinterviews op centraal niveau bij overige 16 instellingen
Monitorgegevens van instellingen zelf

De veertig instellingen die vallen in de eerste steekproef worden buiten de steekproef gelaten van de tweede meting. De steekproef is gebaseerd op een variatie in type instellingen per sector en het aantal studenten.

Tabel 2. **Steekproefverdeling instellingen mbo, hbo, wo.**

	mbo	Hbo	wo
Aantal NPO-plannen	57	36	18
Steekproef 1e meting	21	13	6
Steekproef 2e meting	21	13	6

Om een goed beeld te kunnen krijgen van de voortgang van de implementatie heeft Berenschot een monitortool ontwikkeld als hulpmiddel voor alle instellingen bij het opstellen van de coronaparagrafen over 2021 en 2022. Hierin heeft Berenschot op voorhand zoveel mogelijk informatie uit de eerder opgeleverde plannen ingevuld. De instellingen die meedoen aan de steekproef zijn gevraagd de digitale monitortool in te vullen met de meest recente voortgangsinformatie voor de tussenmeting. Deze informatie heeft gediend als voorbereiding op de interviews bij de instellingen.

Bij alle veertig instellingen heeft het team van Berenschot twee groepsgesprekken gevoerd met:

- de portefeuillehouder vanuit het College van Bestuur en de NPO-projectleider/coördinator. Bij de meeste interviews waren daarnaast betrokken medewerkers vanuit de centrale staf aanwezig, zoals een controller of een dienstdirecteur.
- de medezeggenschap: de ondernemingsraad en studentenraad. Ook bij deze gesprekken waren veelal meerdere afgevaardigden betrokken van beide medezeggenschapsorganen.

Bij 24 van de veertig instellingen hebben we bovenstaande gesprekken aangevuld met twee groepsinterviews met de belangrijkste betrokkenen bij twee concrete lopende programma's of acties die zijn ingezet. Deze heeft Berenschot geselecteerd op basis van de plannen, waarbij gezorgd is voor een spreiding van de verschillende activiteiten over de thema's. Daarnaast zijn er activiteiten gekozen waar bijvoorbeeld een fors deel van het budget voor gereserveerd was, of die instellingsbreed zijn ingezet of juist heel specifiek in een bepaalde sector of voor een bepaalde groep studenten.

1.3 Leeswijzer

Deze eerste meting vond plaats na een lockdownperiode voor de studenten en instellingen. We starten deze rapportage daarom met een hoofdstuk over de observaties van onze gesprekpartners na twee jaar van COVID-19-maatregelen. Daarna volgen de hoofdstukken over de voortgang van de implementatie volgend uit de monitor en interviews bij de veertig steekproefinstellingen. Deze hoofdstukken zijn aangevuld met een selectie van voorbeelden van concrete activiteiten van deze instellingen. Hoofdstuk 3 bevat de inzichten op de financiële voortgang, de inzet van personeel, de interne sturing en de verantwoording en betrokkenheid van de medezeggenschap op de ingezette en in te zetten maatregelen. In hoofdstuk 4 gaan we in op de voortgang op de verschillende thema's, type acties en onderliggende activiteiten. Dit hoofdstuk bevat ook een paragraaf over de geholpen onderzoekers uit de NPO-middelen. In het laatste hoofdstuk geven we een doorkijk voor de komende maanden van 2022 en 2023. Hierin gaan we in op de inschatting van instellingen en studenten over de benodigde acties en de daaropvolgende voorziene inzet van maatregelen en middelen – inclusief de randvoorwaarden die nodig worden geacht om dit op een goede wijze te kunnen organiseren.

HOOFDSTUK 2

Observaties na twee jaar corona en lock-downs

In de periode waarin de gesprekken plaatsvonden, te weten in februari en maart 2022, was de laatste winterlockdown van december/ januari en voor sommigen ook een deel van februari, net weer opgeheven. Bij aanvang van elk interview werd dan ook eerst gevraagd naar de beelden van de bestuurders, directeuren, docenten, ondersteunende medewerkers en studenten. Waar liggen de behoeften van de studenten en is dat in deze periode veranderd? Wat loopt goed, waar zit zorg voor nu en de nabije toekomst? Wat is geleerd van de afgelopen jaren? Wat betekent dat voor de inzet van de instellingen? We kregen daarop zowel vanuit het wo als het hbo en mbo de volgende zaken terug:

De instellingen zijn erg trots op de flexibiliteit en inzet van alle studenten én medewerkers gedurende de pandemie. Ondanks alle steeds wisselende maatregelen is alles uit de kast gehaald om studenten zoveel als mogelijk te ondersteunen. Studenten en docenten zijn creatief geweest om binnen de mogelijkheden toch de kennis, ervaring en kunde op te (laten) doen om de studie zo goed mogelijk te starten, voort te zetten of af te ronden. Hiervan hebben we legio voorbeelden meegekregen. De studenten en medewerkers schatten zelf in dat er weliswaar studievertragingen zijn, maar dat deze – gezien de impact van de coronacrisis – over het algemeen beperkt zijn gebleven.

Ondanks de veerkracht van een ieder zijn instellingen erg geschrokken van de gevolgen van de lockdowns. Dat was bij de eerdere lockdowns uiteraard ook het geval, maar de laatste lockdown heeft volgens de studenten en medewerkers sommige problemen verergerd en ook weer nieuwe behoeften naar boven gebracht. Zowel voor de studenten zelf als voor de instellingen zijn de gevolgen, de noden en behoeften van studenten ook nog niet helemaal zichtbaar. Dat snel zichtbaar krijgen van deze behoeften en daarop acteren wordt in deze fase dan ook van belang geacht door de instellingen.

Een rode draad in de gesprekken is dat het zwaartepunt van aandacht enigermate verschuift van studievertragingen naar vertraging in de persoonlijke en sociale ontwikkeling. Dit leidt tot verminderd welzijn bij studenten en voor een groep studenten ook tot (veel) ernstiger klachten. De instellingen geven mede om die reden dan ook aan dat de gevolgen van de COVID-19-maatregelen veel langer gaan duren dan de periode van twee jaar die de Corona-enveloppe bestrijkt. Dat vraagt van instellingen om een langjariger beleid te ontwikkelen; deze uitdaging is in de gesprekken meerdere malen genoemd.

Medezeggenschaps- en studentenraden die we spraken onderschrijven bovenstaande punten. Zij zien dat er veel acties zijn ingezet en zien tegelijkertijd dat er nog een opgave ligt om bij (toekomstige) studenten goed te blijven signaleren wat nodig is en om de mogelijkheden die studenten hebben om hulp te krijgen goed voor het voetlicht te brengen.

Zij vinden het daarnaast, net zoals de instellingen, van belang dat niet eenzijdig de focus ligt op het inhalen van studievertragingen. Dat kan namelijk voor studenten en voor docenten contraproductief werken. In die context zouden zij immers de komende maanden vooral sneller en harder moeten gaan werken. Bovendien geeft het een negatieve lading aan, en onzekerheid over, wat ze juist wel geleerd hebben, hun studieloopbaan en diploma's. Studenten en medewerkers hebben in de afgelopen tijd juist ook heel veel geïnnoveerd en geleerd: zij hebben weerbaarheid opgebouwd, flexibiliteit betracht, zijn omgegaan met tegenslagen, hebben geprioriteerd, et cetera.

Er is behoefte aan tijd en aandacht bij studenten. Tijd om vertraging in de persoonlijke en sociale ontwikkeling in te halen, keuzes te kunnen heroverwegen, stages volledig in te lopen in binnen- en buitenland, erop uit te gaan om inspiratie op te doen zoals het bezoeken van (vakgerelateerde) evenementen en de gezamenlijkheid weer op te zoeken om elkaar te motiveren. Kortom, minder focus op snelheid en meer focus op kwaliteit van het (gezamenlijk) studeren en van de (praktijk)ervaringen die daarbij horen.

HOOFDSTUK 3

Hoofdlijnen voortgang, sturing en verantwoording

3.1 Geplande middelen

In de startmeting hebben we voor honderd instellingen in kaart gebracht op welke acties ze wilden inzetten met middelen uit de corona-enveloppe. We vroegen de veertig instellingen uit de steekproef of ze hun bestedingsplan sinds het indienen in het najaar van 2021 nog hebben bijgesteld. Bij meer dan de helft van de instellingen (56%) was dit het geval. Vervolgens konden de instellingen een of meerdere redenen aangeven voor bijstelling. Bijstellen gebeurde het vaakst op basis van nadere invulling van de (veelal decentrale) plannen (35%) en/of na gesprekken met personeel, studenten en medezeggenschap (10 tot 20%). Ook geeft een deel van de instellingen aan de plannen te hebben bijgesteld op basis van de inmiddels behaalde resultaten (15%).

De verdeling van de middelen over de jaren (tabel 3) geeft weer dat het grootste gedeelte van de inzet van middelen uit de corona-enveloppe gepland wordt voor 2022, en er – meer dan in de startmeting voorzien – uitloop gepland wordt voor de besteding van middelen naar 2023 (met name in het hbo). Ten tijde van de startmeting had 37% van de instellingen de middelen nog niet per jaar ingedeeld. Ten tijde van de tussenmeting is dit nog 4%.

Onderstaande tabellen zijn steeds gebaseerd op de door de steekproefinstellingen in- en aangevulde monitortool (N= 40) en worden soms afgezet tegen informatie uit de bestedingsplannen (startmeting N=38).[1]

Tabel 3. **Geplande besteding middelen corona-enveloppe over de jaren.**

	Startmeting (n=38)	Tussenmeting 1 (N=40)
2021	18%	24%
2022	38%	57%
2023	7%	16%
Niet per jaar ingedeeld	37%	4%
Totaal	**100%**	**100%**

Als we deze gegevens per sector bekijken zien we dat met name in het hbo voor 2021 substantieel minder middelen zijn begroot dan in 2022 en 2023, ook ten opzichte van de andere twee sectoren (zie tabel 4).

Tabel 4. **Geplande besteding middelen corona-enveloppe over de jaren, per sector.**

	Mbo (N=21)	Hbo (N=13)	Wo (N=6)
2021	26%	17%	30%
2022	59%	55%	56%
2023	10%	29%	9%
Niet per jaar ingedeeld	6%	0%	6%
Totaal	**100%**	**100%**	**100%**

Instellingen plannen om het grootste gedeelte van de middelen te besteden aan soepele in- en doorstroom (tabel 5). Dit is hoger voor het wo, waar meer dan de helft van de middelen voor dit thema wordt beoogd. In het hbo wordt juist meer ingezet op het thema welzijn en sociale binding. We zien nauwelijks wijzigingen voor de geplande inzet per thema zoals aangegeven in de tussenmeting, versus de startmeting.

1 Van twee instellingen ontbraken de gegevens. Bij één was er geen geplande besteding aangeleverd bij het plan in najaar 2021 waardoor wij geen nul-situatie konden vaststellen, en bij de ander waren de cijfers voor de corona-enveloppe niet te isoleren van de subsidiemiddelen. Deze instellingen hebben op de vragen over voortgang van de activiteiten wel geantwoord.

Tabel 5. **Geplande verdeling besteding per thema, tussenmeting, startmeting en per sector.**

	Tussenmeting	Startmeting	Mbo (N=21)	Hbo (N=13)	Wo (N=6)
Soepele in- en doorstroom	37%	39%	38%	29%	55%
Welzijn studenten en sociale binding met de opleiding	31%	29%	31%	36%	21%
Ondersteuning en begeleiding op het gebied van stages	7%	6%	8%	7%	0%
Ondersteuning en begeleiding op het gebied van coschappen medische opleidingen	1%	0%	N.v.t.	N.v.t.	6%
Beperken studievertraging en uitval in lerarenopleidingen als gevolg van stagetekorten	10%	10%	N.v.t.	27%	8%
Aanpak jeugdwerkloosheid	2%	3%	3%	N.v.t.	N.v.t.
Thema('s) buiten de lijst	7%	7%	12%	0%	3%
(Nog) niet toegeschreven aan thema	6%	5%	8%	1%	8%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

3.2 Financiële voortgang

Bij benadering is in 2021 € 55 miljoen van de € 540 miljoen aan beschikbare middelen uit de coronaenveloppe uitgegeven. We baseren dit op de uitputting van de middelen bij de veertig steekproefinstellingen en gaan ervan uit dat deze representatief zijn voor de gehele populatie van instellingen. Dit komt neer op ongeveer 10% van de middelen; dit terwijl er een besteding van 19% beoogd was. Voor 2021 was € 100 miljoen aan uitgaven beoogd, hiervan is dus circa 55% gerealiseerd.

We zien in onderstaande tabel dat de besteding in alle sectoren enigermate achterblijft op de ambities in de bestedingsplannen (tabel 6). In het mbo is de besteding ten opzichte van de begroting het grootst. Het mbo heeft zo'n € 34 miljoen van de geplande € 47 miljoen euro besteed. Als we dit vergelijken met de geplande besteding van de middelen (tabel 4), dan zien we dat wo het hoogst inzet (met plannen om 30% van de corona-enveloppe in 2021 te besteden) en het hbo relatief het laagst (17% in 2021 gepland).

Het hbo heeft € 15 miljoen van de geplande € 26 miljoen besteed, dus heeft 58% gerealiseerd. Het wo heeft € 6 miljoen van de geplande € 27 miljoen gerealiseerd, een percentage van 23%.

Dat betekent dat de instellingen het grootste deel van het budget nog gaan besteden. Voor een deel was dat ook zo begroot, voor een deel gaat het om plannen die in 2022 volgens de instellingen op stoom en in de versnelling gaan komen.

Als we naar de verdeling van thema's kijken, valt op dat op het gebied van stages de hoogste realisatie ten opzichte van het geplande budget is geweest, en daarna op de eerste twee (grootste) thema's. In het mbo is de realisatie voor alle thema's groter dan voor de andere sectoren, bij soepele in- en doorstroom en stages is dit zelfs (bijna) 100%.

Tabel 6. **Realisatie ten opzichte van begrote bedrag 2021, per thema en per sector.**

	Alle instellingen (n=38)	Mbo (n=19)	Hbo (n=12)	Wo (n=6)
Realisatie in 2021 ten opzichte van bestedingsplan 2021	55%	73%	58%	23%
Soepele in- en doorstroom	66%	100%	64%	26%
Welzijn studenten en sociale binding met de opleiding	54%	63%	58%	23%
Ondersteuning en begeleiding op het gebied van stages	89%	97%	58%	59%
Ondersteuning en begeleiding op het gebied van coschappen medische opleidingen	7%	N.v.t.	N.v.t.	7%
Beperken studievertraging en uitval in lerarenopleidingen als gevolg van stagetekorten	35%	N.v.t.	42%	27%
Aanpak jeugdwerkloosheid	51%	51%	N.v.t.	N.v.t.

Nota bene: bovenstaande percentages drukken niet uit wat de voortgang is op deze thema's, maar enkel wat er tot dan toe aan is uitgegeven. Voor veel uitgaven geldt dat deze achter het uitvoeren van de activiteiten aan lopen (zie ook de redenen daarvoor in de opsomming onder tabel 9).

In Tabel 6 richtten we ons op de som van de gerealiseerde bedragen van de instellingen ten opzichte van de absolute som van begrote bedragen. Hiermee kan een conclusie worden getrokken over de totale realisatie van de middelen. Dat legt meer gewicht bij een klein aantal instellingen met een grote hoeveelheid middelen, terwijl kleinere instellingen met minder middelen deze cijfers amper beïnvloeden. Daarom richten we ons in tabel 7 op het percentage realisatie binnen de instellingen; de relatieve realisatie. Ter voorbeeld: een instelling behaalt 80% realisatie als zij in 2021 € 80.000,- van de begrote € 100.000,- heeft besteed. Deze cijfers zeggen dus iets over de percentuele voortgang en niet over de omvang van het gerealiseerde bedrag. De percentages worden mede bepaald door de grootte van de instellingen; de grotere instellingen hebben tot op heden minder uitgegeven en de kleinere instellingen scoren relatief vaker tegen of boven de 100%. Het gemiddelde ligt daardoor bij de relatieve realisatie wat hoger dan bij de realisatie van de bedragen (tabel 6).

Als we kijken naar de relatieve realisatie binnen de instellingen (in hoeverre instellingen de realisatie hebben bereikt die zij beoogd hadden), zien we dat die gemiddeld op 76% ligt (tabel 7). De realisatie blijft hier met name voor het hbo achter op die van mbo en wo. In tabel 7 wordt tevens de relatieve realisatie per thema weergegeven. Hierbij moet wel de kanttekening worden geplaatst dat er sprake is van grote uitschieters en soms kleine aantallen (per sector, of op thema's die alleen relevant zijn voor bepaalde sectoren, zoals thema 4 over coschappen).

De cijfers geven daarom een indicatie en worden – waar we werken met kleine aantallen – met voorzichtigheid geïnterpreteerd. Op thema 1 is het meest gerealiseerd, de realisatie ligt boven de 100% gemiddeld. Met name in het mbo valt de realisatie op dit thema hoger uit dan beoogd. Op thema's 2 (welzijn) en 3 (stages) is gemiddeld ongeveer 75% van de besteding gerealiseerd. De besteding in het wo blijft op thema welzijn en sociale binding wat achter bij de beoogde besteding en in het hbo blijft de realisatie achter op het thema stages, vergeleken met de andere sectoren. Ook de besteding op thema 4 (7% gemiddeld over drie instellingen) blijft bij de betreffende instellingen fors achter op geplande realisatie.

Het gemiddelde wordt overigens wel omhoog getrokken door een aantal kleine instellingen dat (veel) meer gerealiseerd heeft dan beoogd. Het gaat in totaal om drie instellingen die boven de 100% realisatie hebben opgegeven (150%, 286% en 420%[2]). Bij de realisaties boven de 100% zien we verschillende beelden. In de meeste gevallen komt het er op neer dat op één thema meer is besteed, maar op een ander thema juist minder. Ook gaat het vaak om kleine bedragen; ter voorbeeld heeft één instelling € 55.000,- uitgegeven voor thema 1, dat meer dan 400% is van de beoogde € 13.000,-. Op de totale corona-enveloppe van € 2 miljoen gaat het hierbij echter niet om een groot aandeel dat te veel is uitgegeven.

2 Deze instelling heeft 25% en 75% begroot voor 2021 en 2022 respectievelijk en nagenoeg het hele budget uitgegeven in 2021. Subsidieregelingen zijn geen onderdeel van deze cijfers.

Tabel 7. **Relatieve realisatie binnen instellingen ten opzichte van bestedingsplan 2021, per thema en per sector.**

	Alle instellingen (n=38)	Mbo (n=20)	Hbo (n=12)	Wo (n=6)
Relatieve realisatie in 2021 ten opzichte van bestedingsplan 2021	76%	87%	58%	78%
Soepele in- en doorstroom	108%	130%	90%	80%
Welzijn studenten en sociale binding met de opleiding	72%	90%	56%	24%
Ondersteuning en begeleiding op het gebied van stages	77%	98%	38%	59%
Ondersteuning en begeleiding op het gebied van coschappen medische opleidingen	7%	N.v.t.	N.v.t.	7%
Beperken studievertraging en uitval in lerarenopleidingen als gevolg van stagetekorten	65%	N.v.t.	76%	39%
Aanpak jeugdwerkloosheid	64%	64%	N.v.t.	N.v.t.

In onderstaande tabel hebben we de realisatie ten opzichte van de totale corona-enveloppe in kaart gebracht. De totale realisatie is tot nu toe 10%. Het percentage van het totaal op jeugdwerkloosheid, stages, soepele in- en doorstroom en welzijn en sociale binding ligt rond de 11 tot 15%. De thema's coschappen en lerarenopleidingen (in het hoger onderwijs) hebben minder besteed op het totaal tot nu toe. Op die thema's moet dus nog een inhaalslag gemaakt worden, aangezien zij op het budget van 2021 al achterbleven.

Tabel 8. **Realisatie ten opzichte van totale bedrag corona-enveloppe, per thema en per sector.**

	Alle instellingen (n=38)[3]	Mbo (n=19)	Hbo (n=12)	Wo (n=6)
Realisatie in 2021 ten opzichte van bestedingsplan totaal	10%	17%	6%	6%
Soepele in- en doorstroom	11%	17%	7%	8%
Welzijn studenten en sociale binding met de opleiding	12%	19%	8%	6%
Ondersteuning en begeleiding op het gebied van stages	15%	25%	5%	23%
Ondersteuning en begeleiding op het gebied van coschappen medische opleidingen	3%	N.v.t.	N.v.t.	3%
Beperken studievertraging en uitval in lerarenopleidingen als gevolg van stagetekorten	4%	N.v.t.	3%	8%
Aanpak jeugdwerkloosheid	12%	12%	N.v.t.	N.v.t.

Nota bene: bovenstaande percentages drukken niet uit wat de voortgang is op deze thema's maar wat er tot dan toe aan is uitgegeven. Voor veel uitgaven geldt dat deze achter het uitvoeren van de activiteiten aan lopen (zie ook de redenen daarvoor in de opsomming onder tabel 9).

In tabel 9 staat de relatieve realisatie ten opzichte van het totale budget. Deze cijfers zeggen dus iets over de percentuele voortgang en niet over de omvang van het gerealiseerde bedrag. Gemiddeld realiseren instellingen 18% van hun beoogde middelen op de verschillende thema's.

3 Van twee instellingen ontbraken de gegevens. Bij één was er nog geen besteding in 2021 gepland, en bij de ander waren de cijfers voor de corona-enveloppe niet te isoleren van de subsidiemiddelen. Deze instellingen hebben op de vragen over voortgang van de activiteiten wel geantwoord.

Deze cijfers lopen uiteen op de thema's: instellingen realiseren meer op soepele in- en doorstroom en gemiddeld minder op stages en jeugdwerkloosheid en nauwelijks op coschappen en lerarenopleidingen.

Tabel 9. **Relatieve realisatie binnen instellingen ten opzichte van totale budget, per thema en per sector.**

	Alle instellingen (n=38)	Mbo (n=20)	Hbo (n=12)	Wo (n=6)
Relatieve realisatie in 2021 ten opzichte van bestedingsplan totaal	18%	23%	8%	28%
Soepele in- en doorstroom	23%	32%	7%	30%
Welzijn studenten en sociale binding met de opleiding	21%	29%	12%	5%
Ondersteuning en begeleiding op het gebied van stages	17%	23%	5%	23%
Ondersteuning en begeleiding op het gebied van coschappen medische opleidingen	2%	N.v.t.	N.v.t.	2%
Beperken studievertraging en uitval in lerarenopleidingen als gevolg van stagetekorten	6%	N.v.t.	6%	8%
Aanpak jeugdwerkloosheid	18%	18%	N.v.t.	N.v.t.

We zien dat met name kleinere instellingen een hogere uitputting hebben ten opzichte van hun beoogde besteding. Zij hebben soms ook meer besteed dan tevoren begroot. Een aantal (grotere) instellingen met name in het hbo hebben voor het jaar 2021 weinig begroot ten opzichte van de jaren erna en daarvan ook weer een beperkt percentage besteed tot nu toe.

Dat zijn grotendeels bewuste keuzes die zijn gemaakt om verschillende inhoudelijke, financiële of verantwoordingstechnische redenen. De inzet van de middelen uit de corona-enveloppe sluit veelal aan bij thema's en acties die binnen de instellingen al werden uitgevoerd vanuit een andere middelenstroom en bestaand beleid zoals het strategisch plan en de kwaliteitsafspraken.

Bij een lagere besteding dan begroot in het bestedingsplan geven de instellingen de volgende redenen aan:

- Sommige instellingen hebben 2021 nodig gehad om de plannen zoveel mogelijk bottom-up in lijn met alle lopende activiteiten en plannen in de teams op te kunnen stellen. Het vergt een forse organisatiekracht op alle niveaus om een groot incidenteel budget op een goede en verantwoorde manier te bestemmen. De monitor richt zich op 2021, wat betekent dat de plannen op het moment van meting pas een aantal maanden gestart waren.
- Er is bij het maken van het bestedingsplan vorig jaar gezocht naar acties die passen bij de behoeften van studenten op dat moment met de kennis en situatie van toen. De behoeften van de studenten waren (en zijn) nog niet overal echt goed gearticuleerd. Ook bleek het lastig om binnen korte tijd intern op te halen waaraan echt behoefte was. Op veel plekken is zorgvuldigheid verkozen boven snelheid.
- Daarnaast hoorden we dat er in de teams vaak gekozen is voor een stap harder zetten met het bestaande team (geen extra besteding, wel acties uitgevoerd) of kleine uitbreidingen van de contracten van het zittend personeel. Er wordt nog voorzichtig omgesprongen met snel aantrekken van nieuw en tijdelijk personeel (zie ook paragraaf over personele inzet).
- De instelling is net weer uit een lockdown gekomen, waarbij docenten hun handen vol hadden aan het zo goed mogelijk organiseren en verzorgen van het onderwijs. In deze periode was op sommige plaatsen te weinig organisatiekracht om nieuwe activiteiten te organiseren. Daarnaast was de inzet met name op thema 2 (binding en welzijn) in de lockdown niet mogelijk (geen evenementen, bijeenkomsten et cetera).
- Instellingen, met name in het mbo, waren nog volop bezig met de besteding van de gelden uit de eerdere coronasubsidies. De activiteiten die daaruit voorvloeien bij de instellingen liggen deels in lijn met de acties die zijn gepland in de NPO-plannen.

Een groot deel van deze instellingen geeft ook aan dat zij inschatten dat het lastig wordt om het komende jaar de middelen wel in hun geheel te besteden. Organisatiekracht en personele invulling worden daarbij als grootste bottlenecks gezien. Daarnaast blijven het incidentele middelen terwijl er met het oog op het aanstellen en behouden van personeel juist grote behoefte is aan structurele middelen.

Veel instellingen (met name in het mbo en hbo) hebben de wens uitgesproken voor het uitsmeren van de middelen over langere tijd. Een aantal instellingen heeft aangegeven snel duidelijkheid te willen over de termijn waarop de middelen besteed kunnen worden, omdat de planning van personeel en verlenging van contracten een cruciale randvoorwaarde blijft.

Daarnaast is vooral in het mbo door sommige instellingen aangegeven dat de problematiek die naar boven is gekomen voor een grote groep jongeren in kwetsbare positie, die naar verhouding te maken hebben gekregen met grotere tegenslagen, om een meer structurele en langdurige aanpak en financiering vragen.

3.3 Interne sturing, monitoring en verantwoording

Verantwoording

De instellingen zijn dankbaar voor de extra middelen die ze vanuit de corona-enveloppe ontvangen, alsook voor de snelheid waarmee deze middelen beschikbaar zijn gekomen. Het geld was en is hard nodig om de door corona ontstane problematiek het hoofd te kunnen bieden. Minder enthousiast zijn instellingen over de korte doorlooptijd van deze extra middelen. Instellingen geven aan zorgvuldigheid te willen betrachten en de bestedingen in lijn te willen brengen met langetermijndoelen en ontwikkelingen. Door de korte doorlooptijd en het incidentele karakter van de middelen zijn de instellingen geforceerd dit té snel te moeten doen, terwijl zij de middelen op een dusdanige manier willen inzetten dat de opbrengsten van de activiteiten vanuit het NPO geborgd kunnen worden. Een groot deel van de instellingen (met name in het mbo en hbo) vraagt meer tijd om de plannen te realiseren omdat de problematiek veel langer impact heeft dan twee studiejaren.

Een fors incidenteel bedrag inzetten vergt ook borging voor de langere termijn, zeker omdat instellingen aangeven dat de corona-effecten nog niet voorbij zijn met het verdwijnen van de coronapandemie. Er is zorg bij de instellingen over het absorptievermogen op die langere termijn. Er wordt gezocht naar manieren om tot duurzame bestedingen te komen. Bestedingen die niet leiden tot een ‘bezuiniging’ over twee jaar zodra de extra middelen ophouden, zoals dit wel kan worden ervaren door medewerkers en studenten bij instellingen. Dit gebeurt bijvoorbeeld door enerzijds in te zetten op trajecten die ook op de lange termijn studenten die binnenkomen met achterstanden kunnen ondersteunen en anderzijds op activiteiten en extra ondersteuning voor de huidige groep studenten.

Instellingen geven aan het als heel vanzelfsprekend te beschouwen dat de besteding van de extra NPOmiddelen dient te worden gemonitord, zowel intern als extern. De wijze waarop dit gebeurt, wordt echter door instellingen als belastend ervaren. Dit zit enerzijds in de ervaren overlap tussen de in te zetten acties vanuit verschillende geldstromen (subsidies, corona-enveloppe) en gevraagde verantwoordingswijzen, maar ook in het detailniveau van de wijze waarop de voortgang moet worden bijgehouden, dat meer is dan instellingen verwachtten vanuit het bestuursakkoord. Ondanks de complexiteit en grote tijdsinvestering, geven instellingen aan dat ze de voortgang adequaat bijhouden.

De veelheid aan regelingen die worden ingezet, met net weer verschillende doelstellingen en eisen, hebben bij veel instellingen tot verwarring geleid over de wijze van verantwoording. We hebben dit veelvuldig in de gesprekken met het College van Bestuur en projectleiders teruggekregen. Het gaat daarbij dan enerzijds over de subsidieregelingen die deels zijn overgegaan in de corona-enveloppe, maar ook over de studievoorschotmiddelen die zijn ingezet voor de kwaliteitsafspraken. In de bestedingskeuzes zien instellingen veel raakvlakken tussen deze geldstromen onderling en met de NPO-gelden die daaraan in de uitvoering logischerwijze sterk worden gekoppeld. Instellingen hebben een aanzienlijke hoeveelheid tijd moeten besteden aan het hanteerbaar maken van de verschillende geldstromen en doelstellingen. Het centrale zicht van instellingen op de precieze besteding van de NPO-middelen in verhouding tot reguliere uitgaven en de andere incidentele middelen geeft dan ook een wisselend beeld. Sommige instellingen geven aan op centraal niveau een nog beperkt zicht te hebben, maar er zijn ook die naar eigen zeggen al een compleet beeld hebben gevormd. De omvang van de instelling alsook de wijze waarop de middelen meer centraal of decentraal zijn gealloceerd, lijken hierin bepalende factoren te zijn. Dat geldt vooral ook voor de keuzes die zijn gemaakt in het al dan niet scheiden van verschillende geldstromen. Ook geeft een enkele instelling aan daar binnenkort meer werk van te maken dan in 2021 is gebeurd vanwege de opstartfase.

Sturing en monitoring

Bij het maken van keuzes hebben instellingen zich mede laten leiden door keuzes die al eerder werden gemaakt in het kader van de studievoorschotmiddelen, prestatieafspraken en eerdere coronagelden. Daarnaast zijn er keuzes gemaakt die op dat moment passend leken in de zeer onzekere situatie van een pandemie.

Bij het ontwikkelen van de doelen en sturing, zien we een gevarieerd patroon:

- Er is in de planvorming en monitoring aangesloten bij eerder vastgestelde doelen die via de NPOgelden over een langere periode konden worden ingezet. Dat is bijvoorbeeld gebeurd door aanstellingen te verlengen of contracten voor een periode van minstens drie jaar af te sluiten.
- Ook heeft een deel van de instellingen vanaf de start van het programma via de reguliere lijnen gestructureerd informatie opgehaald bij de lijn- en stafdiensten. Dit was behulpzaam bij het goed inrichten van het programma vanaf de start. Het gestructureerd ophalen van informatie wordt in de uitvoering dan voortgezet.
- Er zijn ook instellingen die werkende weg tot een goede aanpak zijn gekomen, door aan te sluiten bij wat op dat moment nodig was om vervolgens naar een meer algemene aanpak te komen.
- Bij het raadplegen van de medezeggenschap van studenten zien we een verschillend beeld, waarbij vooral van belang is of studenten zich voldoende een beeld hebben kunnen vormen van wat binnen de instelling onder studenten leeft.

Om binnen instellingen inzicht te krijgen in 'doen we de goede dingen en de doen we goede dingen goed' worden verschillende werkwijzen gehanteerd. In de startmeting is daar ook aandacht aan besteed (centraal – decentraal, al dan niet in combinatie met een programmatische aanpak). In vrijwel alle gevallen is er een sturing op centraal niveau die vooral het karakter heeft van monitoring, en worden de activiteiten grotendeels decentraal uitgevoerd. De mate waarin dat per instelling verschilt is afhankelijk van de besturingsfilosofie en de wijze waarop een eventueel programma is ingericht. De meeste instellingen hebben voor de coördinatie op instellingsniveau een interne projectleider aangewezen, meestal van binnen de staf van het College van Bestuur dan wel een stafafdeling onderwijs. In een enkel geval is deze extern ingehuurd. Er is vervolgens een netwerk opgezet van deelprojectleiders, en gezamenlijk wordt de voortgang bewaakt en aan het College van Bestuur gerapporteerd. Daarin verschillen grote en kleine instellingen niet van elkaar, al doen ze dit wel in de wijze van afstemming (formeler versus informeler).

De meeste instellingen sluiten aan bij bestaande monitoringsinstrumenten, zoals de monitoringscyclus van de kwaliteitsafspraken. Ook wordt er in de helft van de gevallen gebruik gemaakt van eigen monitoringsinstrumenten voor de NPO-acties. Vaak wordt de voortgang van acties gemonitord op het niveau van opleidingen en afdelingen waar de activiteit wordt uitgevoerd. Er zijn beperkt KPI's opgesteld als monitoringsinstrument. In de gevallen dat de instellingen aangeven op welke factoren zij monitoren valt op dat dit met name op de voortgang van de financiën is. Een minderheid van de instellingen geeft aan ook te monitoren op personele inzet en/of kwaliteit. Drie instellingen geven expliciet aan dat zij op het gebied van kwaliteit kwantitatieve KPI's gebruiken. De andere instellingen die op kwaliteit monitoren doen dit op een meer kwalitatieve manier, via invulformats en/of gesprekken. Eén instelling geeft aan periodiek enquêtes af te nemen. Qua frequentie hebben de instellingen gemiddeld ongeveer drie à vier keer per jaar een evaluatiemoment. Een klein aantal instellingen evalueert met een of twee keer per maand een stuk vaker.

Om te blijven peilen of de 'goede dingen worden gedaan' wordt op actieniveau in een aantal gevallen, naast de betrokkenheid via de studentenraden, gedurende de implementatie de behoefte van studenten structureel opgehaald door middel van onderzoek en speciaal in het leven geroepen studentenplatforms. Dit is echter bij de minderheid van de instellingen het geval en ook niet altijd geïntegreerd met het centrale monitoringssysteem. Er zijn ook instellingen waar gedurende de implementatie niet instellingsbreed opgehaald wordt waar studenten behoefte aan hebben; zij geven bijvoorbeeld aan dat dit via de docenten of mentoren in beeld is.

Verder geven de meeste instellingen aan dat ze het beeld hebben dat ze de studenten goed kunnen bereiken met de acties die tot nu toe zijn ingezet. Het is lastig om in beeld te krijgen of alle studenten die behoefte hebben aan enige vorm van ondersteuning, ook daadwerkelijk worden bereikt. Instellingen geven aan dat de onderwijsteams daarop (zeker tijdens de lockdowns) hebben ingezet (door zoveel mogelijk contact te houden met studenten). Zoals in het eerste hoofdstuk is aangegeven, zijn zowel voor de studenten zelf als voor de instellingen de noden en behoeften van studenten ook nog niet helemaal zichtbaar. Een aanzienlijk deel van de instellingen geeft daarbij ook aan dat er een doelgroep is die, na de lockdowns, minder vaak op de instelling komt. De instellingen voelen daardoor het risico dat deze doelgroep uit beeld raakt; dit is relatief vaker het geval in het hoger onderwijs. Het snel zichtbaar krijgen van deze behoeften en daarop acteren wordt in deze fase dan ook van belang geacht door de instellingen.

Verder speelt kleinschaligheid een sterke rol. Instellingen geven aan dat wanneer er initiatieven georganiseerd worden, deze een groter bereik hebben onder verschillende doelgroepen als deze lokaal en dus kleinschalig georganiseerd worden. Over het algemeen geven studenten in de interviews aan dat zij merken dat er extra middelen worden ingezet, al blijkt dit niet voor alle studenten het geval. Dit heeft er deels ook mee te maken dat het voor studenten niet altijd zichtbaar is wat er extra wordt aangeboden (communicatie), dat deze extra inzet er normaal niet zou zijn en/of dat deze gefinancierd is uit het NPO.

Succesfactoren en knelpunten

De grootste succesfactor blijkt het decentraal leggen van de plannen en implementatie te zijn, waarbij wel vanuit een centrale blik sturing en monitoring op hoofdlijnen plaatsvindt. Studenten worden zo sterker, breder en persoonlijker betrokken en plannen kunnen dichtbij de studenten en hun behoefte worden georganiseerd. Daarnaast is de flexibiliteit van de onderwijsteams en -organisatie een belangrijke voorwaarde voor succesvolle uitvoering; instellingen geven aan dat deze flexibiliteit van doorslaggevend belang is geweest. Succesfactoren die meegegeven worden wat betreft de organisatie van het programma, zijn om zoveel mogelijk aan te sluiten bij bestaande structuren, en tegelijkertijd een stevig projectteam en/of -leider aan te stellen die zich voor een groot deel van de tijd op het NPO kunnen richten. Met deze twee uitgangspunten wordt enerzijds geen tijd verloren met opzetten van nieuwe structuren en worden de bestaande energie en verbindingen van de organisatie optimaal benut, anderzijds draagt een vast projectteam bij aan de continuïteit van en regie op de uitvoering van de plannen.

Instellingen noemen als grootste (toekomstige) knelpunt het vinden van genoeg personeel. Hiermee in overeenstemming is een ander veel gehoord geluid dat de werkdruk al hoog was bij docenten en er dus niet zomaar extra initiatieven bij hen neergelegd kunnen worden. Ook wordt aangegeven dat het tijd kost om de maatregelen goed door te kunnen voeren, zowel om de behoeftes goed in beeld te hebben, maar ook om de middelen om te zetten in acties. Het organiseren van deze slagkracht is een grote uitdaging en om de eerder genoemde knelpunten vaak niet eenvoudig.

Hoofdlijnen van de inhoudelijke monitoring van instellingen

De doelstellingen (‘doen we de goede dingen en doen we de dingen goed’) zijn vooral afgemeten aan het voorkomen en snel herstellen van vertragingen in de zin van beperken van uitval en bevorderen van het studierendement. Op onderdelen kon het programma niet volledig worden doorlopen (bijvoorbeeld bij stages); als de student wel aan de vereisten voldeed werd het diploma verleend en de verwachting uitgesproken dat verdere ervaring in de latere praktijk zou worden opgedaan.

De studievertragingen die in de lockdowns zijn ontstaan, lijken op basis van de cijfers van de instellingen (uitval, rendementen) gezien de omstandigheden van de instellingen nog mee te vallen, maar dit is per sector erg verschillend. In sectoren in het mbo en hbo waar de praktijkcomponent het grootst is, worden ook de achterstanden en de uitval- en motivatieproblemen als het meest omvangrijk gezien, ook bij de opleidingen waar de intrinsieke motivatie om voor de opleiding te kiezen hoog is.

De verwachting van de instellingen is dat dat in de komende jaren nog slechter zal zijn, ondanks de maatregelen die de instellingen hebben genomen. Met name motivatieproblemen, niet passende opleidingskeuze, en gebrek aan routine en discipline worden daarbij genoemd als risico. Ook worden naijleffecten verwacht van studenten die alsnog uitvallen vanwege bovenstaande problematiek. Daarnaast bestaat er onzekerheid over in welke mate eventuele vertragingen er wel zijn, maar vanwege versoepelde examenregelingen niet zichtbaar waren in de rendementen. De oorspronkelijke doelstelling van het wegwerken van vertragingen wordt op veel, maar niet alle, plaatsen zoveel mogelijk vertaald naar structurele aanpassingen van onderwijs en begeleiding om duurzaam te verbeteren binnen de reguliere planning & control-cyclus. Voor een aantal instellingen is het daarbij erg zoeken hoe zij deze duurzaam gaan borgen als de extra middelen ophouden.

HvA – monitoring studenten-assistentenprogramma
Om effectiviteit van inzet te bepalen en te voorkomen dat succesvolle activiteiten sneuvelen als tijdelijke budgetten aflopen, zet de faculteit Onderwijs & Opvoeding van de HvA in op gestructureerde meting. Dit doet zij voor de activiteit waarin begeleidingsklasjes zijn ingericht waarin kleine groepen studenten rond een bepaald vak onder begeleiding van een studenten-assistent samenkomen (supplementele instructie). De verwachting dat dit een effectieve interventie zou kunnen zijn, was onder meer gebaseerd op een literatuurstudie op het vlak van welzijn en peer-to-peer begeleiding. Verder zijn er observators die feedback geven op de studenten-assistenten aan de hand van een kwaliteitskader waarover de assistenten ook training ontvangen. Op deze manier wordt peer-to-peer begeleiding gecombineerd met fysieke ontmoeting en persoonlijke ontwikkeling.

Om tot een zo scherp mogelijk beeld van het effect van de interventie te komen is de activiteit als een ***randomized trial*** opgezet met twee groepen. De eerste helft krijgt een uitnodiging hiervoor in blok 2 van het studiejaar en de andere helft in blok 3. Door na blok 2 en na blok 3 de beide groepen te meten ontstaat een beeld van in welke mate de activiteit heeft bijgedragen aan zaken als binding, welzijn en studieprestaties. Op deze manier is het mogelijk om – wanneer het NPO-budget ophoudt – een onderbouwde keuze te maken over welke activiteiten in de organisatie bestendigd moeten worden en welke niet. Verder draagt het bij aan effectieve verspreiding, aangezien de aantoning van de effecten ervan andere domeinen of instellingen kan overtuigen soortgelijke activiteiten ook toe te passen.

Opvallend is dat bijna alle instellingen aangeven bij de zoektocht naar een nieuwe balans (zoektocht naar de balans tussen fysiek en digitaal, zoektocht naar de behoefte van studenten, zoektocht naar de inrichting van de in-en externe begeleidingsstructuur en zoektocht naar de inzet van personeel op al deze aspecten) het wiel opnieuw uit te moeten vinden. Er is tijdens de crisis veel ontwikkeld en in de praktijk gebracht, maar er is geen tijd geweest om van elkaars kennis en ervaringen te profiteren (binnen instellingen en tussen instellingen), ondanks de vele soorten overleggen op sectorniveau, door de koepels georganiseerd en ondersteund. De behoefte en noodzaak om meer te meten en de rijkdom aan kennis en ervaring te delen is op dit moment groot.

Evidence informed keuzes maken is belangrijk omdat het gaat om een duurzame ontwikkeling (zorgstructuur en onderwijsinnovatie/-kwaliteit) waarin de lessons learned worden meegenomen. Er wordt binnen instellingen de komende maanden ook meer tijd gecreëerd voor kennisdeling, borging en tegen het licht houden van de acties die in coronatijd zijn ontstaan: doorgaan, stoppen of borgen.

3.4 Inzet personeel

Vanzelfsprekend heeft de lange coronaperiode een forse aanslag gepleegd op de inzet en motivatie van zittend personeel. Vanuit de besturen en het management is in de interviews steeds met veel trots op en bewondering over de extra inzet, het doorzettingsvermogen, de flexibiliteit en (snelle) wendbaarheid van docenten en ondersteuners gesproken. Daarbij wordt aangegeven dat de kwaliteit van het onderwijs hoog is gebleven en de gegeven diploma's nog steeds welverdiend zijn. Kenmerkend voor het onderwijs is dat studenten op de eerste plaats komen. Dit leidt nog weleens tot het wegcijferen en bagatelliseren van de eigen zorgen en klachten.

Gezien de thema's en acties waarop de NPO-middelen conform het bestuursakkoord kunnen worden ingezet, is het logisch dat het leeuwendeel van de middelen wordt besteed aan extra personele inzet. Dat zit dan veelal in extra studentbegeleiding, extra onderwijs en extra psychosociale ondersteuning van studenten. Er is echter een grote diversiteit in de wijze waarop en de mate waarin de NPO-middelen zijn en worden aangewend voor deze extra personele inzet. Sommige instellingen zijn in een vroeg stadium versneld en op een breed terrein extra personeel gaan werven, mede met het oog op de verwachte vervangingsvraag. Maar minstens zo vaak hebben we gehoord dat hierbij voorzichtigheid is betracht met het oog op de tijdelijkheid van de middelen en daarmee samenhangende onzekerheid over het absorptievermogen en het doorzetten van succesvolle activiteiten (verduurzamen) na de doorlooptijd. Daarbij is de keuze gemaakt om in eerste instantie intern op te schalen in het huidige team, allen nog een stap harder te lopen, gebruik te maken van opschaling via de aanwezige flexibele schil, of meer gebruik te maken van student-assistenten.

De verwachting bij het opstellen van de plannen was dat het grote moeite zou kosten om extra personeel aan te trekken, vanwege de krapte op de arbeidsmarkt. Hierover zijn de signalen wisselend. Enerzijds lijkt dit mee te vallen, wellicht omdat een groot deel van de instellingen terughoudend is geweest. Maar anderzijds geeft een substantieel deel van de instellingen aan dat het vinden van personeel moeizaam verloopt. Nieuwe arbeidscontracten aangaan met onzekerheid van de duur ervan speelde een belangrijke rol. Ook werd veelvuldig benoemd dat alle instellingen 'in dezelfde vijver vissen'.

Ondanks de vele en diverse initiatieven op het vlak van personele inzet blijkt het soms nog niet goed mogelijk (met name bij grotere instellingen) om instellingsbreed goed zicht te krijgen op het totale personeelsvraagstuk gerelateerd aan de corona- en extra middelen. Sturing op strategische personeelsplanning lijkt daarom momenteel veel prioriteit te krijgen bij instellingen.

3.5 Betrokkenheid medezeggenschap

In de startmeting zagen we al dat vrijwel alle medezeggenschapsraden instemming hebben verleend aan het bestedingsplan. Tijdens gesprekken met de medezeggenschap komt naar voren dat zij – vanwege de benodigde snelheid in het proces – vaak op zeer korte termijn instemming moesten verlenen, of instemming moesten verlenen op een plan dat slechts op hoofdlijnen was ingevuld.

Het is met name voor een studentenraad lastig gebleken om in een korte tijd de instemmingsvraag voor het NPO-plan goed uit te kunnen voeren. Dit hoorden we in alle sectoren. De vraagstelling is vaak te complex en te omvangrijk en het is voor deze raden lastig input vanuit de achterban op te halen. Daardoor kunnen zij minder goede afwegingen maken. Dit beeld zien we vaak in het mbo en, in wat mindere mate, ook in het hbo en wo.

De medezeggenschap is grotendeels positief over de moeite die de instellingen erin steken om hen mee te nemen in zowel de planvorming als de monitoring. De ondernemingsraad legt de focus bij de belasting voor het personeel met ook oog voor de belangen van studenten. De studentmedezeggenschap zoekt nog naar haar rol bij dit type trajecten. Voor deze medezeggenschappen, die ook nog vaak (deels) gewisseld zijn gedurende de uitvoering van het plan, is het hoe dan ook complex om een beeld te krijgen van wat er speelt, welk regime daarvoor geldt, wanneer ze wel of niet aan zet zijn, welke informatie ze kunnen/moeten vragen et cetera. Hierop zouden zij in het algemeen beter begeleid kunnen worden. Ook hebben zij behoefte te weten wat wel of niet werkt, welke effecten zijn beoogd en wat verwachte uitkomsten zullen zijn.

De monitoring vindt soms plaats in een gezamenlijk commissie maar voor velen is het uitvoeren van monitoring nog erg zoeken. Het gebeurt ook dat er geen monitoring door de centrale medezeggenschap plaatsvindt of alleen incidenteel en ook vraagt de medezeggenschap daar niet altijd om. De medezeggenschap wordt in de meeste instellingen in ieder geval geïnformeerd, maar pakt niet altijd een actieve rol in het NPO.

College van Besturen geven ook aan dat zij het lastig vinden om zich een beeld te vormen van de ontvangst van de maatregelen bij studenten. In een aantal gevallen hebben zij daar, al dan niet gestructureerd, eigen onderzoeken naar gedaan. Ook werd regelmatig genoemd dat docenten erover worden bevraagd, omdat zij een goed beeld zouden hebben van wat voor studenten van belang is. Het risico bestaat zo wel dat er over studenten in plaats van met hen wordt gesproken.

Er zijn in de gesprekken voorbeelden genoemd waarin de medezeggenschap kritische vragen heeft gesteld op basis waarvan maatregelen zijn bijgesteld, soms mede op basis van het actief betrekken en bevragen van studenten. Over het algemeen zijn College van Besturen tevreden over input vanuit de medezeggenschap omdat zij daardoor ook te weten komen wat er over de uitwerking van de maatregelen binnen de instelling leeft. Met name het inzicht van studenten en docenten dat gedurende de pandemie in toenemende mate inzet nodig was op persoonlijke en sociale ontwikkeling en het verminderde welzijn van studenten is van belang geweest.

Het is voor de meeste partijen zoeken geweest om te kunnen duiden waar precies behoefte aan zou zijn in de looptijd van de besteding van de gelden. Ook de studenten die zijn gesproken vonden (en vinden soms nog steeds) dat lastig aan te geven. In het algemeen is goed geprobeerd om studenten te betrekken en naar ze te luisteren, al zien we een wisselend beeld. Daarnaast zijn er ook goede voorbeelden te vinden van studentenpanels, enquêtes of andere methoden om bij studenten informatie op te halen over behoeften, plannen en uitvoering. Voor instellingen is dat ook van belang, om op het spoor te komen van effectieve projecten of activiteiten die om structurele inbedding vragen. Dat leidt uiteindelijk tot lessons learned voor een verdere verbetering van het onderwijs.

HOOFDSTUK 4

Inhoudelijke keuzes en thema's

In dit hoofdstuk lichten we de voortgang op de thema's toe. Het merendeel van de activiteiten onder de thema's is in uitvoering. Dit geldt voor zo'n 60% van de activiteiten onder de grootste thema's (soepele in- en doorstroom en welzijn en sociale binding). Een derde is nog niet gestart of in de opstartfase. Bij de thema's ondersteuning en begeleiding van stages, ondersteuning coschappen en beperking vertraging in lerarenopleidingen zien we dat de uitvoering vaker achterblijft; activiteiten zijn vaker nog niet gestart of in de opstartfase (40 tot 50%). Onder thema 6 (jeugdwerkloosheid) zijn de meeste activiteiten in uitvoering (gemiddeld 83%).

Thema 1 is het grootste thema, bijna de helft van de bestede middelen is daaraan besteed. Thema 2 volgt met een derde van de middelen. Ondersteuning en begeleiding van stages is al veel kleiner met 11%, gevolgd door de overige thema's met 1% tot 5% van de besteding.

4.1 Thema 1: **soepele in- en doorstroom**

Op het vlak van in- en doorstroom wordt over het algemeen aangegeven dat inhoudelijke leerachterstanden die zichtbaar zijn in studieresultaten vaak minder groot zijn ten opzichte van waargenomen sociaal-emotionele achterstanden bij studenten. Echter, deze twee typen achterstanden staan natuurlijk niet los van elkaar en is er onduidelijkheid over in hoeverre de sociaal-emotionele achterstanden zich zullen doorvertalen naar de studieresultaten dit jaar, nu studenten geacht worden weer deel te nemen aan het reguliere onderwijs.

Verder geven instellingen aan dat er een verschil is tussen de studenten die vóór corona op de instelling gestart zijn en studenten die in de crisis zijn binnengekomen of nog gaan instromen. Er leeft een ander type vragen bij deze groepen. Bij de studenten die al binnen waren is er meer behoefte aan persoonlijke ondersteuning en extra lesmogelijkheden, zodat ze in ieder geval in de opleiding zo min mogelijk achterstand oplopen. Bij de nieuwere groep die tijdens corona is ingestroomd, wordt nu al verwacht dat de uitval en vertraging groter zal zijn door motivatieproblemen, suboptimale start van de opleiding en het zich beperkt kunnen oriënteren op de opleidingskeuze.

Daarnaast wordt er op een aantal specifieke gebieden relatief grotere vertragingen waargenomen. Zo is dit met name het geval in het mbo op het gebied van taal, in het bijzonder bij nieuwkomers, waar in de lockdowns minder op geoefend kon worden. Ook op de opleidingen met een grote praktijkcomponent zijn er vertragingen opgelopen doordat er minder vlieguren in de praktijk gemaakt konden worden. Het feit dat fysiek onderwijs vanwege de praktijkcomponent gedeeltelijk door mocht gaan, heeft dit wel gedempt, maar niet volledig weggenomen. Deze vertragingen zijn minder zichtbaar in studieresultaten, maar worden wel gemerkt in de praktische vaardigheden van studenten. Instellingen willen er echter voor waken dat gehaalde diploma's de afgelopen twee jaar als 'coronadiploma's' gezien worden. Hoewel bepaalde kennis en vaardigheden van afstudeerders van het curriculum nu soms beperkter zijn dan voor corona, merken instellingen dat de crisis studenten op andere vlakken, zoals veerkracht, flexibiliteit en digitalisering, extra ontwikkeling gebracht heeft.

Het is voor instellingen daarom nu voortdurend een zoektocht naar wat studenten nodig hebben, hoe zij daar achter kunnen komen en wat zij daar vervolgens mee kunnen doen. Tijdens de coronapandemie is door docenten veel uren en inspanning gestoken in het in contact te blijven met studenten. Dat heeft opgeleverd dat de instellingen soms beter dan voor corona de ondersteuningsvraag van studenten boven tafel kregen. Daar is een dermate rijkheid en diversiteit aan vragen uitgekomen dat het nu de uitdaging is er op adequate wijze mee om te gaan. Bij de instellingen die een studentenpopulatie hebben met meer kwetsbare studenten is die vraag vaak nog ingewikkelder. Uit onderzoek van de GGD blijkt dat kwetsbare groepen extra geraakt zijn door de coronacrisis. Kwetsbare studenten kunnen dus een extra grote achterstand hebben opgelopen en zijn wellicht niet altijd zomaar gebaat bij de extra's die de van oorsprong niet-kwetsbare studenten nu krijgen. Het is kortom volgens de instellingen nu de uitdaging om te differentiëren, zowel in het onderwijs zelf als in het type extra ondersteuning (zie ook hoofdstuk 6).

Er wordt door de instellingen met name ingezet op intensievere begeleiding. Studenten geven aan dat zij over het algemeen merken dat docenten meer ruimte nemen en bieden om in te gaan op persoonlijke vragen. Aanvullend wordt er door veel instellingen ingezet op extra cursussen, waarin wordt ingezoomd op struikelvakken of kennis/vaardigheden die in coronatijd lastiger te ontwikkelen waren. Om dit te kunnen bewerkstelligen wordt in veel instellingen getracht de capaciteit uit te breiden met extra docenten, al gebeurt dit door het incidentele karakter van de middelen vaak met enige terughoudendheid. In het mbo specifiek wordt aangegeven dat met name het vinden van vakdocenten extra uitdagend is.

Tenslotte valt tussen sectoren onderling op dat er in het mbo relatief meer aandacht is voor achterstanden op het gebied van socialisatie, motivatie en 'leren leren'. In de begeleiding wordt hier dan ook vaker op ingezet dan in het hoger onderwijs. Verder zijn de zorgen op het gebied van de instroom uit het voortgezet onderwijs in het mbo hoger dan in het hoger onderwijs. Ook is er door het verschil in type student waar te nemen dat in het mbo eerder een beschermende en trekkende rol ten opzichte van studenten wordt aangenomen en in het hoger onderwijs meer gezocht wordt naar een balans tussen betrokkenheid en zelfstandigheid. Met name in het hoger onderwijs is dit soms een worsteling, omdat men hier minder gewend is dicht op de student te zitten, maar dit soms wel wordt gezien als nodig.

Verdeling besteding per type actie en voortgang op de gekozen onderliggende activiteiten

De verdeling van de besteding per thema rapporteren we op type acties (dat zijn de categorieën die opgenomen zijn in het bestuursakkoord), daarna rapporteren we op het onderliggende

activiteitenniveau de beoordeling van de voortgang. In de volgende tabel wordt de verdeling van de bestede middelen per actie onder 'soepele in- en doorstroom' weergegeven. De meeste middelen onder 'Soepele in- en doorstroom' gaan naar extra begeleiding en voorkomen en wegwerken van studievertraging. Het minst wordt in deze fase van de uitvoering ingezet op versterking van studieoriëntatie en versterken van (online) studiekeuzeactiviteiten. De top vijf van meestgekozen activiteiten valt met name onder 'voorkomen en wegwerken van studievertraging' (actie 5) en één activiteit van de top vijf valt onder 'extra begeleiding' (actie 1). Dat lijkt er dus op te duiden dat de 36% die aan 'extra begeleiding' wordt besteed, met name zal gaan naar extra mentor/tutorbegeleiding, terwijl de 33% over 'voorkomen en wegwerken van studievertraging' meer verspreid zal zijn over de activiteiten.

Als we dit per sector bekijken zien we dat in het mbo het grootste gedeelte van de middelen wordt besteed aan het voorkomen en wegwerken van studievertragingen. In het hbo en wo gaat het grootste gedeelte van de middelen naar extra begeleiding. In het mbo en hbo worden de middelen meer evenredig verdeeld dan in het wo over de acties extra begeleiding, extra begeleiding van nieuwe studenten en voorkomen en wegwerken van studievertraging. In het wo wordt nauwelijks ingezet op type acties als goede intake en beter laten landen van nieuwe studenten.

Tabel 10. **Verdeling van de besteding per type actie op Thema 1 'soepele in- en doorstroom' (N=33).**

	Gemiddelde	Mbo (N=17)	Hbo (N=10)	Wo (N=6)
Actie 1: Extra begeleiding	36%	28%	34%	63%
Actie 2: Goede intake (versterking van studieoriëntatie)	1%	2%	1%	0%
Actie 3: Beter laten landen (extra begeleiding nieuwe studenten)	21%	25%	25%	3%
Actie 4: Versterken van (online) studiekeuzeactiviteiten	9%	6%	8%	17%
Actie 5: Voorkomen en wegwerken van studievertraging	33%	39%	31%	18%
Totaal	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**

De instellingen is gevraagd de besteding van middelen op de bovenstaande type acties weer te geven. Vervolgens hebben instellingen aangegeven op welke concrete activiteiten zij vervolgens inzetten onder de type acties. Hierbij konden instellingen kiezen uit een lijst met activiteiten, zoals bijgevoegd bij het bestuursakkoord. Kijkend naar de top vijf van de door de instellingen in de monitor aangegeven activiteitencategorieën, ontstaat het volgende beeld. Deze komen grotendeels overeen tussen de sectoren, met enkele verschillen.

De instellingen hebben de voortgang van hun activiteiten in de monitortool in kaart gebracht. Zij geven over het algemeen aan dat de activiteiten grotendeels conform verwachting en planning lopen en dat met de ingezette activiteiten ook de beoogde doelgroep grotendeels bereikt wordt. Extra mentor/tutorbegeleiding is de enige activiteit waarvan de voortgang door een deel van de instellingen als zeer goed wordt beoordeeld. Activiteiten rondom het aanbieden van extra onderwijsmomenten, het organiseren van inhaal- of stoomcursussen, en extra mentor-/tutorbegeleiding zijn voor het merendeel in uitvoering. Taalcursussen blijven nog het meest achter, deze zijn in een kwart van de gevallen nog niet gestart. Uitgebreide tabellen over de keuze voor activiteiten en de voortgang op activiteiten is te vinden in de tabellenrapportage in Bijlage 1.

Tabel 11. **Top 5 van meest-gekozen activiteiten thema 1 'Soepele in- en doorstroom'.**

	Percentage (N=38)
Extra mentor-/tutorbegeleiding	66%
Inhaal- of stoomcursus organiseren	42%
Studenten (beter) begeleiden bij afstuderen	42%
Onderwijs een extra keer aanbieden	40%
Taalcursussen	32%

Voor het inhalen van leervertragingen, zijn ook subsidies ingezet. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om de subsidies Extra Hulp voor de Klas en Inhaal- en ondersteuningsprogramma's. In onze startmeting hebben we uitgebreid over de voortgang van deze subsidies gerapporteerd, op basis van monitorrapportages. In onze monitortool hebben we tevens naar de voortgang op deze subsidies gevraagd. We zien dat met name mbo-instellingen gebruik gemaakt hebben van subsidies en deze in de meeste gevallen volledig hebben uitgeput (zie tabel in Bijlage 1). Ook bij de twee hbo-instellingen die gebruik hebben gemaakt van Extra hulp voor de klas is de subsidie geheel uitgeput. In het wo zijn de subsidies nog niet volledig besteed in 2021.

4.2 Thema 2: **welzijn en sociale binding**

Het thema welzijn en sociale binding zal vermoedelijk komende jaren de meeste aandacht vragen, met name de psychosociale kanten. Studenten zijn zichtbaar minder sociaal vaardig geworden (dit wordt met name in het mbo aangegeven), onzeker over de toekomst, minder gemotiveerd. Het beeld leeft dat corona iets getriggerd heeft wat er eigenlijk al zat. Met name in het mbo wordt vaak genoemd dat studenten bijgespijkerd moeten worden op "schoolse vaardigheden", omdat hun attitude jegens onderwijs veranderd is. Ze zijn gewend aan flexibiliteit en kunnen minder goed plannen, maar ook basisvaardigheden als op tijd op school komen horen daarbij. Verder wordt in alle sectoren een toename gezien in ernstige psychosociale problematieken. Hierbij wordt ook de grotere invloed van een instabiele thuissituatie genoemd.

Studenten hebben het gemist om elkaar te ontmoeten en te leren kennen. Het valt ook op dat studenten, wanneer hen gevraagd wordt mee te denken over de planvorming, met name aandacht vragen voor het thema welzijn en sociale binding. Instellingen zetten een breed scala aan initiatieven op om de bovengenoemde problematieken het hoofd te bieden. Zo komen wij veel goede praktijken tegen, zoals extra inzet op studentpsychologen, studieloopbaanbegeleiders (SLB-ers), lifecrafting en het versterken van coping-vaardigheden.

ROC A12 (Dulon College Sport & Bewegen) – *Creative Life Crafting: leren het leven te creëren*.
De docenten van het Dulon College merken dat de COVID-19-pandemie voor een grote schok heeft gezorgd ten aanzien van het mentale welbevinden van studenten. Dit was terug te zien in de motivatie van studenten en daarmee ook op de studieresultaten. Om de mbo-student te prikkelen zelf meer regie te nemen op zijn of haar ontwikkeling te nemen past het ROC de 'Creative Life Crafting'-methode toe. In deze methode worden studenten door middel van schrijfopdrachten en krachtgerichte coaching gestimuleerd zich breder te oriënteren op hun persoonlijke levensdoelen. Denk hierbij aan doelen die te maken hebben met relaties, vrije tijd en toekomstig werk. Daarnaast worden de resultaten en opbrengsten door middel van wetenschappelijk onderzoek vastgesteld. De activiteit is een verplichting en studenten worden groepsgewijs en in één-op-één gesprekken begeleid op de doelen die zij zelf geformuleerd hebben. Doordat studenten door de methode meer bewustzijn creëren rondom hun eigen levensdoelen merkt het ROC dat studenten gemotiveerder raken. Aanvankelijk waren sommige studenten sceptisch, maar de meesten ervaren nu meer focus, flow en succes in het leven. Daarnaast merken begeleiders dat de methode het gesprek over de persoonlijke situatie van de student meer diepgang en effect geeft.

TU Delft - *preventiepsychologen*
Om de toegenomen welzijnsproblematiek bij studenten na corona beter het hoofd te bieden zet de TU Delft in op preventiepsychologen. De TU had al gedurende langere tijd de focus gelegd op een doorlopende lijn in de studentenbegeleiding. Er is met de coronamiddelen nu sterker ingezet op preventie om bij situaties tijdig hulp te bieden en zo te kunnen voorkomen dat studenten hulp van psychologen nodig hebben. De uitvoering gebeurt door twee preventiepsychologen die samenwerken met docenten en begeleiders en studenten helpen problemen beter en eerder te signaleren en bespreekbaar te maken. Gezien er al een platform van studentenbegeleiders bestond kunnen alle activiteiten snel landen, en kunnen pilots mooi overgedragen worden naar verschillende faculteiten.

Hoewel hier al voor corona mee begonnen was, kon de TU met de NPO-gelden een impuls geven aan de verdere verbreding van begeleiding op mentaal gebied. Via opgedane ervaringen in verschillende coronaperiodes is de aanpak aangepast. Zo bleek dat voor een bepaalde groep studenten de drempel voor online begeleiding lager lag, waardoor zij zo beter bereikt konden worden. Daarnaast is er een grote slag gemaakt in de digitale vindbaarheid van de welzijnsondersteuning. De welzijnspagina staat nu bovenaan de site en is zo veel makkelijker te vinden voor studenten. De universiteit heeft zich hierdoor steeds meer kunnen profileren op het gebied van aandacht voor het brede welzijn van studenten. Wel blijft een voortdurend vraagstuk waar de goede afbakening ligt tussen waar onderwijs ophoudt en zorg begint.

Oplossingen voor sociaal-emotionele effecten worden niet alleen gezocht op individueel niveau, maar juist ook op het collectieve niveau. Meer binding zorgt voor hogere betrokkenheid, wat effect heeft op de sociaal-emotionele gesteldheid van studenten, maar het laat ook zien dat zij niet de enigen zijn die kampen met uitdagingen. De groepsevents komen nu weer van de grond, nadat vele activiteiten op dit vlak vertraagd zijn door de onverwachte lockdown van einde vorig jaar. Zo is er bij universiteiten en hogescholen veel focus op campusbrede events, huiskamers, feesten, et cetera, om ontmoeting te faciliteren en wordt er ook in het mbo sterk ingezet op sociale activiteiten. Rond dit thema blijft echter de vraag spelen of de doelgroepen die normaliter minder vaak op school aanwezig zijn en de internationale studenten voldoende bereikt worden. Op dit vlak geven instellingen terug dat het bereiken van studenten gemakkelijker is op teamniveau, dan met activiteiten op het centrale niveau. Daarnaast brengt het incidentele karakter en de externe mogelijkheden van het inzetten op activiteiten en events het voordeel met zich mee dat hier in mindere mate geïnvesteerd hoeft te worden in structureel personeel en middelen hierdoor sneller en meer incidenteel ingezet kunnen worden. Het is voor de instellingen een zoektocht op welk niveau welke ondersteuning geboden kan worden. Zo is het zoeken naar de balans tussen individuele en collectieve ondersteuning van studenten, taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van verschillende type ondersteuners.

Het inregelen van de ondersteuning vergt ervaring die wordt opgedaan door mentoren, SLB-ers, decanen, aandachtscoaches, studiecoaches en studentpsychologen. In het mbo wordt meer gebruikt gemaakt van coaches en in het hoger onderwijs meer van studentpsychologen. Ook is te zien dat het mbo een meer proactieve rol inneemt ten opzichte van psychische hulpvragen dan het wo. Dit is deels te verklaren door het feit dat het mbo hier al meer op acteerde en de structuren heeft om proactief op zorgvragen van studenten te anticiperen. Instellingen zoeken allemaal naar een passende invulling van ‘eerstelijns’- en ‘tweedelijns’-zorg, welke competenties nodig zijn bij welke professional en hoe de keten vervolgens werkt: wat voer je zelf uit en wat besteed je uit aan professionele organisaties/zorg? De verwachtingen van de reguliere gezondheidszorg (met name jeugdzorg) zijn, mede door de wachtlijstenproblematiek, niet altijd even hoog. De aanpakken van de bovengenoemde problematieken stellen hernieuwd de vraag waar de verantwoordelijkheid van het onderwijs ophoudt en waar de reguliere zorg het moet overnemen. Ook ouders (met name in het mbo) verwachten meer van de instelling, een meer schoolse benadering met veel persoonlijke begeleiding.

Corona heeft een impuls gegeven aan het ophalen van de bredere behoefte van studenten en is er meer aandacht voor de welzijnsbenadering van studenten. Ook hebben instellingen door de crisis extra ingezien dat het onderwijs/de school/universiteit naast kennisinstelling ook als community veel waarde heeft voor studenten. Daarnaast geven instellingen aan dat doordat de grootste uitdagingen op het sociale en mentale vlak zitten, het nog niet direct mogelijk is om hard te maken op welke vlakken de problematieken specifiek liggen. Deze langeretermijneffecten van corona zullen met name de komende tijd en dus gedurende het NPO-programma steeds duidelijker worden.

Verdeling besteding per type actie en voortgang op de gekozen onderliggende activiteiten

In tabel 12 is de verdeling van de besteding voor ‘Welzijn en sociale binding’ te zien over het type acties. De meeste middelen onder ‘Welzijn en sociale binding’ zijn tot op heden gegaan naar het versterken van de supportstructuur binnen instellingen (extra ondersteuning). Daarna wordt ongeveer in evenredige mate gekozen voor en middelen besteed aan extra faciliteiten op gebied van welzijn en sociale binding, het versterken van contactmomenten tussen studenten en maatregelen voor specifieke doelgroepen.

In het mbo is het beeld vergelijkbaar met het totaal. In het hbo wordt er met name ingezet op de supportstructuur en minder op de overige acties. In het wo wordt ingezet op het versterken van de supportstructuur en op het aanbieden van extra faciliteiten op gebied van welzijn en sociale ontwikkeling. De middelen die worden ingezet op maatregelen die gericht zijn op specifieke doelgroepen zijn nihil.

Tabel 12. **Verdeling van de besteding per actie op thema 2 (N=33).**

	Gemiddelde	Mbo (N=18)	Hbo (N=12)	Wo (N=3)
Actie 1: Versterken supportstructuur instelling (meer ondersteuning)	38%	34%	44%	36%
Actie 2: Extra faciliteiten op gebied van welzijn en sociale binding	23%	24%	19%	36%
Actie 3: Versterken contactmomenten tussen studenten	20%	21%	17%	28%
Actie 4: Maatregelen gericht op specifieke doelgroepen (proactieve benadering)	19%	20%	21%	0%
Totaal	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**

Kijkend naar de top vijf van de door instellingen in de monitor aangegeven actiecategorieën, ontstaat het volgende beeld (tabel 13). Onder 'Welzijn en sociale binding' wordt door bijna de helft van de instellingen ingezet op het aanstellen van specifieke begeleiders, zoals *well-being officers* of sociaal werkers en op een proactieve benadering van kwetsbare studenten. Ook worden er activiteiten ondernomen om contacten tussen studenten en docenten te versterken. De inzet van studentpsychologen komt terug bij ongeveer een derde van de instellingen.

In het mbo wordt vooral ingezet op begeleiding door de aanstelling van specifieke begeleiders, een proactieve benadering van kwetsbare studenten en door contacten tussen studenten en docenten te versterken. Meer dan in het hbo en wo is er ook aandacht voor studenten met lagere sociaal-economische status. In het hbo is in vergelijking met andere sectoren veel aandacht voor inzet van studentendecanen en studentenpsychologen. In wo valt op dat er – naast de eerdergenoemde activiteiten – ook wordt gekozen voor ondersteuning aan buitenlandse studenten en het geven van middelen aan studentenorganisaties.

Tabel 13. **Top vijf van meestgekozen activiteiten thema 2.**

	Percentage (N=37)
Aanstelling specifieke begeleiders (sociaal werkers, *well-being officers)*	49%
Proactieve benadering kwetsbare studenten	49%
Contacten tussen studenten en docenten versterken	43%
Inzet studentenpsychologen	32%
Sportevenementen	30%

De meeste activiteiten zijn in uitvoering. Een deel van de activiteiten is zelfs al afgerond. De inzet van studenten-psychologen en sportevenementen lijken goed van de grond te zijn gekomen. Op de vraag aan de instellingen over de voortgang, wordt de voortgang van de activiteit meestal goed en conform verwachting bevonden. De doelgroep die beoogd werd met de specifieke activiteiten wordt volgens de instellingen grotendeels bereikt. De activiteiten lopen naar eigen zeggen grotendeels volgens planning, waarbij sportactiviteiten en de inzet van studentendecanen iets vaker achterlopen dan de overige activiteiten. Zoals eerder aangegeven lopen de bestedingen nog wel achter bij de beelden over de voortgang van de activiteiten. Uitgebreide cijfers over de voortgang op de activiteiten is te vinden in Bijlage 1.

4.3 Thema 3: **stages**

Op het gebied van stages zijn er met name in het mbo en hbo, door de grotere plek die stages hier in de curricula innemen, vertragingen opgelopen. Te zien is dat vertragingen afhankelijk zijn van de economische situatie in de sector waarvoor wordt opgeleid. Zo zijn bijvoorbeeld in de sector bouw en infra stages bijna volledig doorgegaan, terwijl in de podiumkunsten en horeca door sluitingen stages vrijwel onmogelijk geweest zijn. Ook zijn er sectoren waar het beeld niet zo eenduidig is. Zo was er in de zorg- en welzijnssector in sommige gevallen een grote vraag naar praktische hulp, maar raakte het belang van stages in andere gevallen op de achtergrond, door de extreme druk in de sector. Verder worden er – in lijn met observaties genoemd onder thema 2 – op persoonlijk vlak achterstanden gezien op het gebied van communicatieve en proactieve vaardigheden benodigd voor het vinden van een stage.

Binnen dit thema hebben de meeste instellingen gekozen voor extra inzet in de begeleiding van stages en het matchen van studenten met het werkveld. Zo is er extra personeel of ruimte uitgebreid voor afdelingen die de vraag van het werkveld in kaart brengen, of worden er extra trainingen gegeven op het gebied van solliciteren en onderhouden van het eigen netwerk. Ook is er ingezet op meer begeleiding op de werkplek om stageorganisaties hiermee te stimuleren stages aan te blijven bieden. Hierdoor ontwikkelt ook de begeleiding in de stageomgeving verder door. Zo vindt er meer examinering plaats op de werkvloer, doordat stagebegeleiders hier nu meer de ruimte voor hebben. Verder is er door creatiever en intensiever samen te werken met het werkveld nog meer gezamenlijke verantwoordelijkheid ontstaan voor het opleiden van de volgende generatie.

Wanneer stages geen doorgang konden vinden zijn verschillende creatieve oplossingen bedacht om studenten toch de nodige praktijkervaring te geven. Met name in het mbo zijn de mogelijkheden op het gebied van het fysiek blijven aanbieden van praktijkonderwijs met wijzigingen en uitbreiding van curricula zo veel mogelijk benut. Ook op het gebied van examinering is de extra geboden ruimte voor aanpassing vaak benut. Verder zijn er door instellingen zelf simulatieplekken opgezet of uitgebreid waarin studenten die geen stage konden vinden toch de nodige praktijkervaring op konden doen. Ten slotte zijn stages ook verschoven of geïntegreerd in curricula, wat heeft bijgedragen aan meer flexibiliteit en onderlinge samenwerking in het curriculum.

ROC Nijmegen – *Praktijkleercentrum zorg & welzijn*
Tijdens de coronapandemie konden veel studenten binnen het zorg & welzijn domein van het ROC Nijmegen geen stageplek vinden. Om deze studenten toch de benodigde praktijkervaring te kunnen bieden, paste het ROC een leegstaand gebouw aan tot een praktijkleercentrum. Binnen dit centrum werd mede door middel van speciaal hiervoor opgeleide simulanten zo veel mogelijk een verpleeghuisomgeving gecreëerd. Voor de studenten werden casuïstieken ontwikkeld op het gebied van kritische beroepssituaties, die in het centrum toegepast werden.

Gaandeweg kreeg het centrum echter een steeds bredere functie, waarin bijvoorbeeld ook de catering begeleid werd door horecastudenten en er maatschappelijke initiatieven plaatsvonden. Zo werden er activiteiten georganiseerd waar ouderen uit de buurt samenkwamen en met studenten in contact kwamen, en daarnaast werden er avonden georganiseerd om geld en spullen voor vluchtelingen op te halen. Het centrum heeft het ROC sterker verbonden met de omgeving, maar heeft door het opleidingsoverstijgende karakter ook gezorgd voor meer samenwerking binnen de instelling. Door de instelling wordt aangegeven dat een echte stage nog steeds de voorkeur heeft, maar dat het centrum de mogelijkheden om de koppeling met de praktijk in het onderwijs te maken verbreed heeft.

Verdeling besteding per type actie en voortgang op de gekozen onderliggende activiteiten

De meeste middelen onder het thema stages zijn tot nu besteed aan acquisitie en/of matching van stages en meer ondersteuning voor stages voor specifieke doelgroepen (Tabel 14). In mbo is dit beeld hetzelfde; in het hbo wordt iets meer ingezet op het realiseren van stages door het zoeken van flexibiliteit. (Bijvoorbeeld door spreiding van stageperioden over het schooljaar; lintstages in plaats van blokstages; twee studenten die één stageplek delen; of het benutten van stagemogelijkheden in weekenden, avonden en vakanties.) De feitelijke besteding tussen mbo en hbo verschilt wel substantieel: in het mbo wordt door steekproefinstellingen aan het thema stages € 1,8 miljoen besteed, in het hbo is dat bij steekproefinstellingen € 288.000,-.

Tabel 14. **Verdeling van de besteding per actie in thema 3 (N=17).**

	Gemiddelde	Mbo (N=12)	Hbo (N=4)
Actie 1: Acquisitie/matching stages (meer stages)	37%	36%	26%
Actie 2: Meer stages realiseren door flexibiliteit	25%	24%	34%
Actie 3: Meer ondersteuning stages voor specifieke doelgroepen	38%	41%	40%
Totaal	**100%**	**100%**	**100%**

Qua specifieke activiteiten kiest 42% van de instellingen voor het inzetten van docenturen voor matching van student en werkveld (Tabel 17). Ook zet een derde van de instellingen in op meer begeleiding, training, coaching bij het zoeken van stages. In het mbo wordt meer dan in het hbo ingezet op het vervullen van de intermediaire rol voor studenten met een beperking (zie overzicht van alle activiteiten, en uitsplitsing naar sector in Bijlage 1). Waar vrijwel niet op wordt ingezet is het benutten van contacten door het hbo uit het mbo, en vice versa, om stages te kunnen organiseren/faciliteren (zie tabel in de bijlage).

De meestgekozen activiteiten zijn vaak in de voorbereidende of uitvoerende fase. De voortgang is naar eigen zeggen voldoende tot goed. De voortgang van het zoeken naar stages buiten de eigen gemeente/regio en het ontsluiten van plekken in tekortsectoren wordt grotendeels onvoldoende beoordeeld: een stuk lager dan de andere activiteiten. De doelgroep wordt volgens instellingen grotendeels bereikt, maar minder goed bij zoeken naar stages buiten de eigen regio. Die activiteit loopt ook het vaakst achter op planning.

Tabel 15. **Top vier meestgekozen activiteiten thema 3.**

	Percentage (N=31)
Inzetten docenturen voor matching student en werkveld	42%
Begeleiden, trainen, coachen bij zoeken stage via stagecoördinatoren/-bureaus	32%
Begeleiding (kwetsbare) studenten die stage zoeken (bijvoorbeeld netwerk en sollicitatievaardigheden)	29%
Meer zoeken naar stages buiten eigen gemeente/regio; en ontsluiten van plekken in tekortsectoren	13%

4.4 Thema 4: **ondersteuning en begeleiding op het gebied van coschappen**

Acht wo-instellingen hebben een medische faculteit. De medische faculteit vormt met het academisch ziekenhuis het universitair medisch centrum. Omdat niet alle universiteiten een verbinding hebben met een umc, is het aantal instellingen beperkter, waardoor brede uitspraken beperkt mogelijk zijn. Uit de gesprekken bleek wel dat studenten door de coronapandemie en de druk die dit met zich meebracht op de gezondheidssector, minder praktijkervaring hebben kunnen opdoen dan voorheen. Met name op het gebied van patiëntencontact hebben studenten minder mogelijkheden gehad om zich te ontwikkelen.

Om al te grote vertragingen te voorkomen of te beperken zijn er verschillende initiatieven ingezet. Zo zijn er extra docenten aangetrokken, stages naar achter of naar voren verschoven in het curriculum of mogelijkheden uitgebreid om praktijkomgeving te simuleren.

Ook wordt aangegeven dat de coronapandemie positieve effecten gehad heeft als versnelling op het gebied van onderwijskundig maatwerk, *blended-learning*faciliteiten en -skills en op de creativiteit op het gebied van simulatiemogelijkheden, coschapplaatsen en (digitaal) patiëntencontact.

Verdeling besteding per type actie en voortgang op de gekozen onderliggende activiteiten

Rijksuniversiteit Groningen – *Praktijkonderwijs tandheelkunde*

De opleiding tandheelkunde binnen de Rijksuniversiteit Groningen beschikt over een eigen onderwijskliniek en skillslab binnen de instelling waar studenten kunnen werken aan hun (pre)klinische competenties. Toen veel opleidingen tijdens de coronapandemie kampten met problemen qua invulling van stages kon de opleiding gebruik blijven maken van deze omgeving. Om tijdens de pandemie alle studenten binnen de onderwijskliniek ervaring op te laten doen werd er gebruik gemaakt van fantoomkoppen die ook inzetbaar zijn in de onderwijskliniek, in plaats van alleen op het skillslab; op deze manier konden studenten blijven oefenen wanneer er niet genoeg patiënten waren. Ook werd er online onderwijs ontwikkeld rondom het skillslabonderwijs, waardoor studenten zich hier nu ook digitaal op konden ontwikkelen. Naast dat de praktijkomgeving studenten een plek bood om elkaar te ontmoeten gedurende de pandemie, heeft het ook de mogelijkheden aangaande het verbinden van de kliniek en skills in het onderwijs verbeterd. Met de middelen wordt aan deze doorontwikkeling nu een impuls gegeven.

Twee van de vier instellingen in de steekproef hebben aangegeven activiteiten onder thema 4 te hebben ingezet in 2021. De meeste middelen onder thema 4 gaan naar extra keuze(onderwijs) in de opleiding. Kijkend naar de top vier van de door instellingen in de monitor gekozen activiteiten, ontstaat het volgende beeld (tabel 16).

Tabel 16. **Top vier van meestgekozen activiteiten onder thema 4.**

	Percentage (N=4)
Creëren extra coschapplaatsen door nieuwe plekken waar coschap kan plaatsvinden (verpleeghuizen, wijkteams, huisartsen)	75%
Stages bij relevante zorgpartijen zoals zorgverzekeraar/ zorginstelling	50%
Extra inhaalonderwijs voor tandheelkunde, om klinische (en voorbereidende) handelingen te trainen	50%
Patiëntencontact vergroten door virtual clinics/digitale applicaties/e-learnings/e-scenario's	50%

De fase van uitvoering verschilt tussen de gekozen activiteiten, met bijna de helft nog niet gestart of in de voorbereidende fase. De voortgang van de activiteiten, evenals planning en bereik doelgroep, worden in alle gevallen goed bevonden volgens instellingen. Dit is opvallend, aangezien er relatief heel weinig is uitgeput van de geplande middelen, zowel over 2021 (7%) als over het totaal (3%). Bijna alle instellingen zijn inmiddels gestart met activiteiten, maar de financiering loopt hier nog achter aan, mede door het type contracten (onderlinge afspraken tussen organisaties). In de interviews kwam naar voren dat coschappen vrij snel konden worden aangepast.

4.5 Thema 5: **studievertraging en uitval in lerarenopleidingen als gevolg van stagetekorten**

Doordat de restricties tijdens de coronacrisis ingrijpende gevolgen had op de manier waarop onderwijs gegeven is, heeft dit een extra effect gehad bij de lerarenopleidingen. De studenten kregen er niet alleen als student mee te maken, maar ook op stagegebied. Zo hebben de studenten in de praktijk andere ervaring opgedaan, dan studenten die fysiek stage liepen voorafgaand aan de coronaperiode en was het moeilijker om stageplekken te vinden. Instellingen merken dat studenten op het gebied van identiteitsontwikkeling, presentatievaardigheden en klassenmanagement minder vlieguren hebben kunnen maken. Tegelijkertijd wordt meegegeven dat studenten op het gebied van zelfstandigheid, creativiteit en veerkracht juist meer zijn uitgedaagd dan eerdere studenten in traditionele stages.

De sector zelf heeft te maken gehad met een uitdagende periode, bovenop de problematieken die sowieso al speelden. Zo is 'groenpluk', de situatie waarin studenten al een baan aangeboden krijgen voordat zij afgestudeerd zijn, al jaren een probleem en was dit tijdens de pandemie niet minder. Verder staan schoolbesturen door tekorten onder grote druk, wat het lastiger maakt de benodigde ruimte te vinden om met de lerarenopleidingen afspraken te maken, initiatieven op te zetten of door te ontwikkelen. Toch zijn er meerdere voorbeelden waarin afspraken gemaakt worden of verder ingezet wordt op integrale begeleiding van studenten tijdens en na hun studie. Ook wordt er vanuit de lerarenopleidingen ingezet op creatieve instrumenten om onafhankelijk van de scholen te zorgen voor de benodigde praktijkervaring en -ondersteuning. Voorbeelden hiervan zijn VR-applicaties op het gebied van klassenmanagement, geavanceerdere lesobservatieprogramma's of theaterdocenten die trainingen geven op het gebied van improvisatie.

Verder spelen tekorten, al is het in mindere mate, ook een rol bij lerarenopleiders. Er kan daarom niet altijd meteen de benodigde capaciteit gevonden worden om de activiteiten uit te voeren. Er wordt daarom bijvoorbeeld gebruik gemaakt van de ervaring en inzet van ouderejaarsstudenten, die zich op deze manier als studentmentoren bijvoorbeeld op hun beurt ook verder kunnen ontwikkelen als leraar. Tenslotte geven instellingen in het kader van het Bestuursakkoord Flexibilisering lerarenopleidingen aan dat corona ook een impuls heeft gegeven aan flexibiliteit en vernieuwing van het onderwijs. Er wordt daarom bij de instellingen ook de urgentie gevoeld om de opgedane ervaring en kennis ook na corona vast te houden en verder te benutten.

Hogeschool KPZ – *Project 'Veerkracht'*
Er wordt al vroeg veel gevraagd van studenten aan de lerarenopleiding wanneer zij stagelopen of beginnen aan hun eerste baan. Het combineren van onderwijs binnen de opleiding, opdoen van praktijkervaringen en voldoende tijd hebben voor hun bijbaan, hobby of sport, kunnen mentale druk opleveren voor de jonge leraar of student.

Hogeschool KPZ zet daarom in samenwerking met Rijksuniversiteit Groningen in op een preventieve aanpak met het project 'Versterken van Veerkracht', geïnspireerd door een in Australië effectief gebleken interventie. In dit onderzoek worden veerkrachtige leraren benoemd (bijvoorbeeld in Mansfield et al., 2016) als leraren die snel herstellen na uitdagende of lastige situaties en opbloeien op zowel professioneel als persoonlijk vlak. Het project richt zich op het versterken van de veerkracht van de student in zijn of haar omgeving, zodat deze strategieën ontwikkelt en hulpbronnen kan aanspreken om wanneer het nodig is effectiever met tegenslag om te kunnen gaan. Er wordt hierin gericht ingezet op de brede ontwikkeling van de student, zowel in zijn/haar persoonlijke ontwikkeling binnen de eigen sociale context, alsook het omgaan met druk en emoties als professional.

Op dit moment worden er door de samenwerkingspartners schoolopleiders opgeleid om het programma zelf te kunnen gebruiken. Daardoor komt het project niet alleen studenten ten goede, maar raakt de onderwijs- en praktijkomgeving ook geïntegreerd. Ook lijkt het programma een positief effect te hebben op de onderwijsteams binnen de hogeschool zelf, doordat het gesprek over veerkracht en eigen ontwikkeling aangewakkerd wordt. Met de NPO-middelen kan deze aanpak nu verder verstevigd worden.

Verdeling besteding per type actie en voortgang op de gekozen onderliggende activiteiten

In tabel 17 wordt de verdeling per actie onder 'studievertraging en uitval in lerarenopleidingen' (thema 5) weergegeven. Tot op heden zijn er relatief weinig middelen uitgegeven aan activiteiten onder het thema lerarenopleidingen. In hbo en wo zijn 3% en 8% van de geplande totale middelen die voor dit thema beoogd waren, tot nu toe besteed. De meeste middelen zijn besteed aan extra begeleiding in de lerarenopleiding. Dit gebeurt nog meer in het wo dan in het hbo. In het hbo wordt vaker dan in het wo gekozen voor het verzorgen van extra onderwijs binnen de opleiding.

Tabel 17. **Verdeling besteding per actie thema 5 (N=11).**

	Gemiddelde	hbo (N=8)	wo (N=3)
Actie 1: Extra begeleiding	57%	54%	64%
Actie 2: Extra onderwijs in de opleiding	37%	45%	18%
Actie 3: Uitbreiden mogelijkheden voor praktijkervaring	6%	1%	18%

Kijkend naar de top drie van de door instellingen in de monitor aangegeven actiecategorieën, ontstaat het volgende beeld (tabel 18). Er wordt met name ingezet op het uitbreiden en aanstellen van (extra) personele capaciteit van lerarenopleiders, zowel om binnen de opleiding te ondersteunen bij vertragingen en om stages en praktijkleren te ondersteunen. In bijna een derde van de instellingen worden studenten extra (digitale) mogelijkheden aangeboden voor oefening in vakinhoudelijke en vakdidactische bekwaamheid.

De meestgekozen activiteiten onder 'studievertraging en uitval in lerarenopleidingen' zijn vaker in de voorbereidende- of opstartfase dan in uitvoering.

Tabel 18. **Top 3 meestgekozen activiteiten onder thema 5.**

	Percentage (N=16)
Uitbreiden/aanstellen van (extra) personele capaciteit van lerarenopleiders om binnen de opleiding te ondersteunen bij vertragingen	56%
Uitbreiden/aanstellen van (extra) personele capaciteit van lerarenopleiders voor ondersteuning bij stages/ praktijkleren	50%
Studenten extra (digitale) mogelijkheden bieden voor oefening in vakinhoudelijke en vakdidactische bekwaamheid	31%

4.6 Thema 6: **jeugdwerkloosheid**

De aanpak van jeugdwerkloosheid wordt alleen in het mbo als thema gekozen, dit thema behoort in de andere sectoren niet tot de keuzelijst met thema's en acties. Het voorkomen van jeugdwerkloosheid is niet alleen een thema dat terugkomt via de corona-enveloppe bij de mbo-instellingen. De meeste mbo-scholen hebben al activiteiten lopen op dit thema die buiten de scope vallen van deze monitor (er is een specifieke regeling 'extra begeleiding en nazorg mbo', die vanaf 2022 overgaat in de regeling 'nazorg mbo'; het extra begeleiding-deel valt vanaf dan binnen de corona-enveloppe). Twaalf mbo-instellingen hebben aangegeven in te zetten op activiteiten rondom het thema jeugdwerkloosheid. Twee derde van de instellingen kiest voor extra inzet en intensivering van loonbaanoriëntatie en -begeleiding. Een derde van de instellingen zet in op activiteiten rondom matching met werk. Er wordt veel met gemeenten samengewerkt en we zien dat de subsidies van de gemeenten gekoppeld worden aan de gelden vanuit de mbo-scholen voor de versterking van (bestaande) regionale aanpakken. Deze typen activiteiten lopen veelal volgens de planning.

De meeste mbo-instellingen geven aan dat jeugdwerkloosheid geen groot issue is, eerder het omgekeerde. Zoals eerder in deze rapportage aangegeven staat het tegengaan van 'groenpluk' inmiddels hoog op de agenda. De tekorten in bijna alle sectoren zijn dusdanig hoog dat het voor de instellingen een uitdaging is om de studenten te bewegen hun opleiding af te maken en niet vroegtijdig aan het werk te gaan (al dan niet in onzekere banen), dan wel om niet dusdanig veel uren te werken dat er te weinig aandacht is voor de opleiding en het risico bestaat van ongediplomeerde uitval. Uit onderzoek van SEO blijkt echter dat met name voor de kwetsbare studenten de arbeidsmarktpositie na corona nog niet volledig hersteld is en voor deze groep begeleiding naar werk dus extra van belang zal zijn.

Gilde Opleidingen – *Mix&Match-programma*

Om de overgang van onderwijs naar werk beter te laten verlopen zet Gilde Opleidingen door middel van Mix&Match-programma in op betere nazorg en begeleiding. Hoewel er banen genoeg zijn kunnen jongeren niet allemaal even makkelijk werk vinden. Binnen het programma krijgen studenten training op het gebied van solliciteren, een goed gebruik van LinkedIn en personal branding. Daarnaast krijgen zij de opdracht vacatures te verzamelen en worden werkgevers uitgenodigd waarmee de jongeren kunnen speeddaten. Met name dit laatste is van groot belang voor jongeren zonder netwerk. En is er na het Mix&Match programma nog geen afspraak voor de toekomst dan zijn er transitiecoaches om jongeren te matchen met de arbeidsmarkt. De selectie voor Mix&Match is cruciaal, omdat om financiële redenen niet iedereen geholpen kan worden. Door dit programma te integreren met de loopbaanondersteuning en -begeleiding (LOB) verwacht Gilde dat deze manier van werken ook steeds meer duurzaam ingevoerd kan worden in de organisatie. Desondanks wordt verwacht dat er extra financiën nodig zullen zijn om dit programma verder te kunnen verbreden.

Als jongeren een baan gevonden hebben kunnen dienstverbanden soms snel weer beëindigd worden, omdat de verwachtingen tussen werkgever en werknemer niet altijd helder zijn. Daarom wordt er naast het programma ook meer ruimte geboden voor begeleiding en feedback na afronding van de opleiding, om zo de kans op contractverlenging te vergroten. Om de jongeren te benaderen die het programma nodig hebben worden voormalig studenten gebeld met de vraag hoe het met ze gaat. Dit gebeurt nu bij de entree-opleidingen, maar kan mede door de middelen nu ook op niveau 2 steeds meer ingezet worden. Andere programma's als het mentorenproject, praktijkleren met praktijkverklaring of loopbaancoaching kunnen dan ook nog ingezet worden naar behoefte van de jongere.

Verdeling besteding per type actie en voortgang op de gekozen onderliggende activiteiten

In Tabel 19 wordt de verdeling per actie onder 'jeugd-werkloosheid' weergegeven. De meeste middelen gaan naar intensivering van loopbaanoriëntatie en begeleiding en aansluiting bij bestaande vormen van coaching.

Tabel 19. **Verdeling besteding per actie Thema 6 'jeugdwerkloosheid'.**

	Gemiddelde
Intensivering/aanvulling loopbaanoriëntatie en begeleiding	32%
Aansluiting bij bestaande vormen van coaching, bijvoorbeeld gericht op empowerment/self-efficacy	34%
Matching op werk	6%
Verkennen omzetten stage of leerbaan in een baan bij het betreffende (leer)bedrijf, na afstuderen	3%
Zorgen voor warme overdracht naar werk in samenwerking met werkgever en gemeente	3%
Anders, namelijk	23%
Totaal	100%

De verdeling van de besteding over de verschillende type acties komt grotendeels overeen met de meestgekozen activiteiten. Twee derde kiest voor intensivering loopbaanoriëntatie en begeleiding (waar 32% van het budget naartoe gaat). De helft kiest voor aansluiting bij bestaande vormen van coaching, waar 34% van het budget naartoe gaat. Een derde kiest voor matching op werk, terwijl 'slechts' 6% van het budget hier naartoe gaat.

Tabel 20. **Top drie meestgekozen activiteiten thema 6 'jeugdwerkloosheid'.**

	Percentage (N=12)
Intensivering/aanvulling loopbaanoriëntatie en begeleiding	66,7%
Aansluiting bij bestaande vormen van coaching, bv gericht op empowerment/self-efficacy	50,0%
Matching op werk	33,3%

Twee van de drie meestgekozen activiteiten[4] zitten nog in de opstart- of voorbereidingsfase. De voortgang wordt voldoende tot goed bevonden door de instellingen. De beoogde doelgroep van de in gang gezette acties wordt volgens de instellingen grotendeels bereikt, waar dat bij de intensivering van de loopbaanoriëntatie en -begeleiding iets achterblijft op de andere activiteiten. Daarnaast loopt volgens hen de uitvoering in de meeste gevallen conform planning.

4 We rapporteren niet over de twee andere activiteiten, omdat deze slechts door een instelling gekozen zijn.

Verder konden instellingen ten aanzien van het thema jeugdwerkloosheid gebruik maken van de subsidieregeling begeleiding en nazorg. Deze regeling is in het leven geroepen om jongeren te stimuleren langer op school te blijven en daarnaast hun baan(vind)kansen te vergroten. Mbo-instellingen krijgen hiervoor middelen om laatstejaars mbo-studenten en gediplomeerde schoolverlaters extra te begeleiden om verder door te leren, de overgang naar werk te laten maken of samen met gemeenten invulling te geven aan nazorg. Voor 2022/2023 kunnen instellingen hiervoor gebruik maken van de nieuwe regeling nazorg. Er is sinds de startrapportage geen nieuwe landelijke voortgangsrapportage geweest ten aanzien van het gebruik van deze regeling.

4.7 Aanvullende thema's: ***blended learning***

De pandemie, in het bijzonder de periodes waarin studenten niet of beperkt fysiek onderwijs konden volgen, deed vanzelfsprekend een sterk beroep op online onderwijs en ondersteuning. Vanaf de eerste coronamaatregelen moesten instellingen en hun onderwijsteams snel overgegaan op (gedeeltelijk) onderwijs op afstand. In de eerste dagen en weken kwam dat vooral neer op het creëren van de juiste randvoorwaarden hiervoor, waar de meeste instellingen goed in zijn geslaagd. Vaak lagen er al plannen die versneld konden worden uitgevoerd, waarbij ook de urgentie voor iedereen duidelijk was. De uitdaging was vervolgens om goed gebruik te maken van creatieve en verantwoorde opties om het onderwijs waar nodig op afstand te kunnen continueren. Daarvoor zijn trainingen voor docenten georganiseerd.

Door zes instellingen uit de steekproef is vanuit de NPO-middelen ingezet op activiteiten gericht op *blended learning* en afstandsonderwijs. Deze instellingen onderbouwen die inzet vanuit het belang om (verdere) vertraging in het onderwijs te voorkomen.

Ook praktisch gezien geeft de meer intensieve toepassing van afstandsonderwijs studenten mogelijkheden om zaken anders te organiseren. Voorbeelden die daarbij zijn genoemd: een buitenlandstage combineren met het volgen van onderwijs of colleges kunnen terugkijken in eigen tijd. Tegelijkertijd zijn er ook minder positieve effecten genoemd zoals minder zicht hebben of studenten wel werkelijk onderwijs volgen vanaf hun laptop.

Ook wordt vaak de kanttekening geplaatst dat online onderwijs en thuiswerken niet het hogere doel dienen, voor studenten noch medewerkers. De fysieke ontmoeting draagt heel veel bij aan persoonlijke ontwikkeling en het functioneren als team. Het zorgt voor binding en motivatie. En juist de gesprekken bij de spreekwoordelijke koffieautomaat zijn daarin van belang. De veronderstelling dat online onderwijs leidt tot minder benodigd personeel omdat het digitaal allemaal sneller kan, wordt niet gedragen.

Bij een aantal instellingen is sprake van beleid op het uitvoeren van online onderwijs. Zo hebben we verschillende varianten gehoord: één dag per week online onderwijs, een combinatie van online en fysiek onderwijs, juist geen online onderwijs en de situatie waarin dit wordt vrijgelaten en docenten hierover beslissen.

Om *blended learning* goed vorm te geven wordt in sommige gevallen externe ontwikkelkracht ingehuurd, die de basis kan ontwikkelen en/of docenten kan trainen, zodat de incidentele middelen goed ingezet worden en niet structureel te hoeven worden ingezet.

HOOFDSTUK 5

Geholpen onderzoekers uit NPO-middelen

Niet alleen ten aanzien van onderwijs is er sprake van uitdagingen als gevolg van de coronacrisis. Ook onderzoekers ondervonden en ondervinden er de gevolgen van, bijvoorbeeld doordat zij veldwerk niet konden uitvoeren of vanwege een niet-optimale thuiswerksituatie. De NPO-middelen maken het mogelijk onderzoekers met een tijdelijk contract in staat te stellen hun onderzoek af te ronden in het belang van hun wetenschappelijke carrière, de continuïteit van het onderzoek en de kwaliteit van het hoger onderwijs in Nederland. Het gaat om extra kosten in 2021 en 2022 veroorzaakt door vertragingen in het onderzoek als gevolg van de coronacrisis. De instellingen zetten deze NPO-middelen in voor kosten die in de kalenderjaren 2021 en 2022 werden en worden gemaakt voor onderzoekers en die noodzakelijk zijn voor het kunnen afronden van onderzoek en het blijven geven van onderwijs. Begunstigden zijn onderzoekers met een tijdelijke aanstelling werkzaam voor universiteiten, umc's, NWO- en KNAWinstituten en hogescholen, die door coronaomstandigheden vertraging hebben opgelopen in hun onderzoek.

In 2020 zijn onderzoekers met een tijdelijk contract geholpen vanuit eigen middelen van de instellingen. Vanaf 2021 zijn er ook middelen beschikbaar gesteld vanuit het NPO. Kosten die gemaakt worden om onderzoekers met een tijdelijk contract te helpen met het inhalen van vertragingen, kunnen bekostigd worden vanuit de NPO-middelen. Het gaat hier om integrale kosten, zoals kosten voor contractverlengingen en overige kosten die noodzakelijk zijn voor onderzoekers om hun onderzoek goed te kunnen afronden.

De hieronder gepresenteerde cijfers met betrekking tot onderzoek aan de instellingen in het hbo en wo, zijn gebaseerd op de door de instellingen ingevulde monitortool binnen onze steekproef van veertig instellingen. De cijfers met betrekking tot onderzoek binnen de wetenschapsinstituten (NWO, KNAW, NFU) zijn gebaseerd op aanlevering vanuit deze instituten.

Voor het lopende jaar 2022 rapporteren we nog geen cijfers, omdat deze niet vergelijkbaar zijn voor de instellingen; sommige instellingen hebben hier nog niets ingevuld en/of nog geen kosten gemaakt, anderen al wel.

In tabel 21 wordt weergegeven in hoeverre de middelen uit het Bestuursakkoord Onderzoek zijn uitgeput. In het Bestuursakkoord Onderzoek wordt per instelling aangegeven hoeveel middelen er beschikbaar zijn. Voor de zes wo-instellingen die hebben aangegeven dat ze onderzoekers hebben geholpen met NPOmiddelen in 2021, gaat dit om een kleine € 17 miljoen. Hier hebben wij de besteding van deze zes instellingen tegen afgezet. Meer dan de helft van de middelen bedoeld voor onderzoek uit de coronaenveloppe zijn in het wo inmiddels besteed. De besteding loopt tussen wo-instellingen erg uiteen, van 8% realisatie tot 196% realisatie (bij een kleine instelling). Bij de instelling die 8% vanuit NPO heeft gefinancierd is aangegeven dat eerst een ander budget (vanuit NWO) is aangewend en er in totaal dus meer onderzoekers geholpen zijn. Voor 2022 worden enkel de NPO-middelen ingezet en zal het percentage uitputting dus hoger zijn.

In het Bestuursakkoord Onderzoek is voor hbo-instellingen bepaald dat de beschikbare middelen voor het hbo door hogescholen kunnen worden aangevraagd en vervolgens verdeeld worden door Regieorgaan SIA op basis van studentenaantallen. Het totaalbedrag is op basis van de omvang van instellingen verdeeld. Dus elke hogeschool had recht op een bepaald bedrag op basis van studentenaantallen. Niet alle hogescholen hebben dat geld aangevraagd waarna het geld opnieuw is verdeeld; 21 van de 37 hogescholen heeft een aanvraag gedaan voor de hen toebedeelde middelen. Voor negen hbo-instellingen uit onze steekproef hebben wij cijfers over de inzet voor onderzoekers. Voor de hogescholen uit onze steekproef was er zo'n € 1 miljoen beschikbaar aan NPO-middelen voor tijdelijke onderzoekers. Van het voor hen beschikbare bedrag hebben deze instellingen 112% besteed.

Er is maar één hbo-instelling die minder dan 100% heeft besteed. Bij de overige instellingen is een kwart tot twee derde van de middelen besteed. Voor de onderbesteding wordt meestal aangegeven dat de middelen niet in 2021 zijn uitgegeven, omdat instellingen verwachten dat het grootste gedeelte van de kosten na 2021 zal komen te liggen. De instellingen in hbo en wo die hadden aangegeven (veel) meer dan 100% te hebben besteed, geven bij navraag aan dat ze een deel van de middelen van 2022 al hebben uitgegeven.

Tabel 21. **Uitputting middelen uit NPO-middelen onderzoek 2021.**

	Beschikbaar 2021	Besteed 2021	Percentage
Hbo (N=13)	€ 1.059.902	€ 1.184.506	112%
Wo (N=6)	€ 16.846.238	€ 9.222.310	55%
NWO	€ 2.378.000	€ 1.380.607	58%
KNAW	€ 1.364.000	€ 659.107	48%
Umc's	€ 34.595.000	€ 8.619.500	25%

Het gemiddelde bedrag per onderzoeker die geholpen werd vanuit NPO-middelen loopt uiteen van € 13.000,- tot € 23.000,-. Gemiddeld werden onderzoekers vanuit het NPO geholpen met een bedrag van € 16.000,- in 2021. We zien dat dit bedrag hoger is in het wo en bij de NWO-instituten. Dit kan te maken hebben met het type kosten dat verschilt per type onderzoek, of met het aantal maanden waarmee een contract verlengd wordt. Negen van de twaalf hbo's uit de steekproef geven aan onderzoekers met NPO-middelen te hebben geholpen. Dit geldt voor alle wo-instellingen uit de steekproef.

Tabel 22. **Aantal onderzoekers geholpen vanuit NPO-middelen (N staat voor aantal instellingen of instituten).**

	2021
Hbo (N=13)	93
Wo (N=6)	651
NWO (N=9)	59
KNAW (N=14)	52
Umc's (N=8)	574
Totaal	**1.429**

Tabel 23. **Gemiddeld bedrag per onderzoeker geholpen vanuit NPO-middelen (N staat voor aantal instellingen of instituten).**

	2021
Hbo (N=13)	€ 13.602
Wo (N=6)	€ 14.166
NWO (N=9)	€ 23.400
KNAW (N=14)	€ 12.675
Umc's (N=8)	€ 15.017
Totaal	**€ 15.772**

In Tabel 24 staat het aantal onderzoekers vermeld dat geholpen werd met eigen middelen vanuit de instellingen (in onze steekproef) in 2020.[5] Drie van de dertien hogescholen uit de steekproef geven aan onderzoekers met eigen middelen te hebben geholpen. Dit geldt voor vier van de zes wo-instellingen uit de steekproef.

Tabel 24. **Aantal onderzoekers geholpen vanuit eigen middelen (N staat voor aantal instellingen of instituten).**

	2020	2021
Hbo (N=13)	256	16
Wo (N=6)	487	134
NWO (N=9)	29	36
KNAW (N=14)	10	6
Umc's (N=8)	55	344
Totaal	**837**	**536**

Gebaseerd op de gegevens van de onderzoeksinstituten en de hbo- en wo-instellingen in onze steekproef zijn er in 2021 ten minste 536 onderzoekers[6] geholpen met eigen middelen van instellingen en instituten en ten minste 1.429 onderzoekers vanuit de NPO-middelen.[7] Als we deze cijfers afzetten tegen de 837 onderzoekers die geholpen zijn met eigen middelen in 2020, kunnen we concluderen dat door de NPOmiddelen het aantal onderzoekers dat geholpen kon worden substantieel gestegen is. Bij meerdere instellingen worden dezelfde onderzoekers geholpen vanuit het NPO én vanuit eigen middelen, bijvoorbeeld een contractverlenging uit het NPO, en overheadkosten uit de eigen middelen. De cijfers van geholpen onderzoekers kunnen dus niet bij elkaar worden opgeteld, maar vertonen overlap.

In Tabel 25 wordt het bedrag weergegeven dat vanuit eigen middelen is besteed om onderzoekers verder te helpen. Het gaat hier om het totaal bestede bedrag gedeeld door het aantal onderzoekers zoals weergegeven in bovenstaande tabellen (respectievelijk Tabel 21 en Tabel 24). Het gemiddelde bedrag per onderzoeker loopt uiteen van € 8.000,- tot € 33.000,-. Gemiddeld is het bedrag dat uit eigen middelen wordt uitgegeven om onderzoekers met tijdelijke contracten te helpen lager in 2021 ten opzichte van 2020.

5 Het gaat hier om het aantal onderzoekers dat ten minste is geholpen in 2020; in werkelijkheid ligt dit cijfer hoger, maar in 2020 werd het aantal geholpen tijdelijke onderzoekers met vertraging nog minder systematisch gerapporteerd. De cijfers zijn gebaseerd op onze rapportage over de startmeting.

6 Omdat we voor hbo- en wo-instellingen met een steekproef werken, valt het totaal aantal geholpen onderzoekers vanzelfsprekend lager uit dan in de populatie. De cijfers worden aangevuld bij de tweede tussenmeting, waar we op basis van de jaarrekeningen het aantal geholpen onderzoekers in kaart kunnen brengen.

7 De jaarrekeningen over 2021 zijn nog niet gepubliceerd, de cijfers en hoe deze tegen het geheel te wegen, worden in de volgende tussenmeting daarmee naar verwachting beter te interpreteren.

Tabel 25. **Gemiddeld bedrag per onderzoeker geholpen vanuit eigen middelen (N staat voor aantal instellingen of instituten).**

	2020	2021
Hbo (N=13)	€ 8.212	€ 12.712[8]
Wo (N=6)	€ 8.265	€ 19.679
NWO (N=9)	€ 32.883	€ 19.746
KNAW (N=14)	€ 14.283	€ 12.417
Umc's (N=8)	€ 17.665	€ 13.199
Gemiddeld	€ 16.337	€ 15.551

Zoals hierboven aangegeven, hebben niet alle hbo-instellingen een beroep gedaan op onderzoeksmiddelen. Belangrijkste reden die daarvoor wordt gegeven is dat de aanvraag- en verantwoordingshandelingen voor de instelling niet in verhouding staan tot het te ontvangen bedrag. Voor de hogescholen die het geld wel hebben aangevraagd bleek dit over het algemeen niet toereikend.

In het wo is het bedrag bepaald in het bestuursakkoord en wordt op die manier verdeeld onder wo-instellingen. De manier waarop middelen verdeeld worden binnen de instellingen verschilt; sommige instellingen doen dit vanuit centraal niveau, andere instellingen organiseren dit op faculteits- of afdelingsniveau. Ook het aantal maanden dat verlenging wordt toegekend, verschilt per instelling. Door deze verschillen kan het voorkomen dat bij sommige instellingen onderzoekers die vertraging hebben opgelopen, beter geholpen worden dan bij andere instellingen, bijvoorbeeld omdat ze niet weten dat er middelen beschikbaar zijn.

In het wo gaan de onderzoeksmiddelen voor een groot deel naar promovendi die vertraging hebben opgelopen, bijvoorbeeld omdat zij geen labonderzoeken of veldwerk konden doen. Ook worden er oplossingen gezocht in bijstellingen van de (scope van het) onderzoeksopzet, zonder afbreuk te doen aan de kwaliteit. Er zijn instellingen/onderzoeksinstituten die ervoor kiezen om contractverlengingen vanuit NPO-middelen te bekostigen, maar overige kosten zoals overhead uit eigen middelen te bekostigen.

De hoogte van het bedrag qua overhead verschilt per instituut, vaak afhankelijk van het type onderzoek dat er gedaan wordt. Dit wordt regelmatig opgevangen vanuit eigen middelen van instellingen. Die kosten zijn ook lastiger aan een persoon toe te schrijven. Sommige kosten die een onderzoeker in gewone omstandigheden maakt, zoals congresbezoeken, reis- en verblijfkosten, worden nu niet gemaakt.

De vertegenwoordigers uit de medezeggenschap bij hbo- en wo-instellingen die wij geïnterviewd hebben, geven aan dat de medezeggenschap heeft ingestemd met de besteding van onderzoeksmiddelen. Wel geven raden aan meestal niet inhoudelijk betrokken te zijn bij deze besteding. De betrokkenheid van de medezeggenschap ligt met name bij de besteding vanuit het Bestuursakkoord Onderwijs; de medezeggenschapsvertegenwoordigers vinden hun betrokkenheid over het algemeen voldoende.

Onderzoekers waarderen het dat de middelen er zijn, soms alleen al omdat het rust brengt dat ze weten dat de mogelijkheid er is om verlenging aan te vragen indien nodig.

8 Dit bedrag is gebaseerd op een hogeschool. Twee hogescholen hebben wel aangegeven eigen middelen te hebben ingezet in 2021, maar niet opgegeven hoeveel onderzoekers hiermee geholpen zijn. Derhalve kon het bedrag per onderzoeker niet berekend worden.

HOOFDSTUK 6

Doorkijk 2022 – 2023

6.1 Plannen en maatregelen in 2022

Uit deze eerste steekproef blijkt onder andere dat de besteding van de middelen in 2021 op gang is gekomen, maar dat veel van 2022 wordt verwacht als het gaat om neerzetten en uitwerken van acties en het zicht krijgen op de effecten van de maatregelen. In de jaren 2022 en 2023 zullen de bestedingen gaan toenemen en zullen ook op basis van eerste ervaringen mogelijk bijstellingen gaan plaatsvinden.

Vrijwel alle instellingen hebben ingezet op personele uitbreiding, zij het met enige vertraging en terughoudendheid. De verwachting van de meeste instellingen is dat niettemin vanaf het tweede kwartaal 2022 de activiteiten volop doorgang kunnen vinden. Specifiek geldt dat voor opgezette projecten met een bepaald doel, waarvoor er ook gespecialiseerd personeel gevonden moest worden.

De meeste instellingen verwelkomen een verlenging van de periode omdat zij verwachten meer tijd nodig te hebben om alles te kunnen uitvoeren wat is beoogd én nieuwe activiteiten te kunnen ontwikkelen voor aankomende studenten die andere behoeften hebben. De recente lockdown in december heeft voor een zekere stilstand gezorgd waardoor het weer moeite kostte om opnieuw op te starten.

Een rode draad in de gesprekken is dat het zwaartepunt de komende tijd minder eenzijdig ligt op studievertragingen, en meer op opgelopen vertragingen in de persoonlijke en sociale ontwikkeling die leiden tot verminderd welzijn bij studenten en voor een groep studenten ook tot (veel) ernstiger klachten. De instellingen geven mede om die reden dan ook aan dat de gevolgen van de COVID-19-maatregelen veel langer gaan duren dan de korte periode die de corona-enveloppe bestrijkt. Het gaat feitelijk niet om twee jaar vertragingen, maar om meerdere cohorten van studenten met lastiger ‘in te lopen’ problematiek.

Dat betekent voor de komende periode dat veelal hernieuwd gekeken wordt naar de ondersteuningsbehoefte van studenten en het aanpassen van het type maatregelen op basis van deze behoefte.

6.2 Leren en doorontwikkelen van positieve effecten

Deze crisisperiode waarbij alle hens aan dek waren, heeft een aantal zaken versneld en samenwerking verstevigd. We hebben daarvan de volgende voorbeelden gehoord vanuit de instellingen:

- Studenten hebben behalve achterstanden juist ook een aantal positieve zaken geleerd in de afgelopen periode zoals: weerbaarheid opgebouwd, flexibiliteit betracht, omgegaan met tegenslagen, geprioriteerd, et cetera.
- De onderwijsorganisaties hebben in een korte tijd geïnnoveerd op het verzorgen van online onderwijs en dit noodgedwongen ook direct breed geïmplementeerd. Dit geeft een impuls en versnelling aan de ontwikkeling van *blended learning* die al een aantal jaren gaande is.
- Meer gezamenlijke verantwoordelijkheid in de driehoek werkgever, onderwijsinstelling en student bij het vormgeven van stages. Dit hebben we gehoord zowel in het mbo als in het hbo (met name bij de lerarenopleidingen). Er is creatief gezocht naar oplossingsrichtingen waarbij goed is gekeken naar de eigen en elkaars mogelijkheden. Die nabijheid heeft ook positieve effecten op bij- en omscholingstrajecten van de medewerkers van deze werkgevers. Ook daar is creativiteit ontstaan om de vraag van deze medewerkers nog beter te vertalen naar een passend scholingstraject. De verwachting is dat de opgebouwde intensievere samenwerking doorwerkt in de komende jaren, omdat deze van meerwaarde is zowel voor werkgever als voor de studenten en medewerkers.

- Doordat verschillende maatregelen de niveaus van de reguliere gang van zaken overstegen, is er binnen instellingen intensievere samenwerking tussen opleidingen en domeinen ontstaan, maar ook tussen onderwijsinstellingen onderling.
- Meer creativiteit en flexibiliteit in inhoud en vormgeving van het curriculum. Denk hierbij aan integratie en maatwerk in en van roostering, maar ook bijvoorbeeld aan het werken met acteurs of huiswerkpakketten om praktijkvakken anders vorm te geven.
- De bredere functie van het onderwijs voor socialisatie is door deze pandemie nog eens extra benadrukt en zichtbaar gemaakt. Docenten en studenten hebben veelvuldig in de gesprekken aangegeven dat zij zelf voor de pandemie niet hadden verwacht dat het gemis van de onderwijsomgeving, de gesprekken met docenten en studenten en studenten onderling zoveel effect heeft, totdat het wegviel. Instellingen zijn zich daar nog meer van bewust en integreren de komende jaren meer en andere type activiteiten in het curriculum (groepsdynamiek, communicatie, ontmoeting).
- Verdieping en verhoogde frequentie van de contacten tussen docenten/begeleiders en studenten heeft opgeleverd dat een deel van de instellingen hun reguliere begeleiding herijken en voor de langere termijn op een andere wijze gaan inrichten.

Het goed doorontwikkelen en borgen van bovenstaande effecten betekent ook dat een aantal keuzes gemaakt moeten gaan worden voor de langere termijn. De meeste instellingen zijn daar, hernieuwd op basis van de COVID-19-maatregelen en -effecten, mee aan de slag.

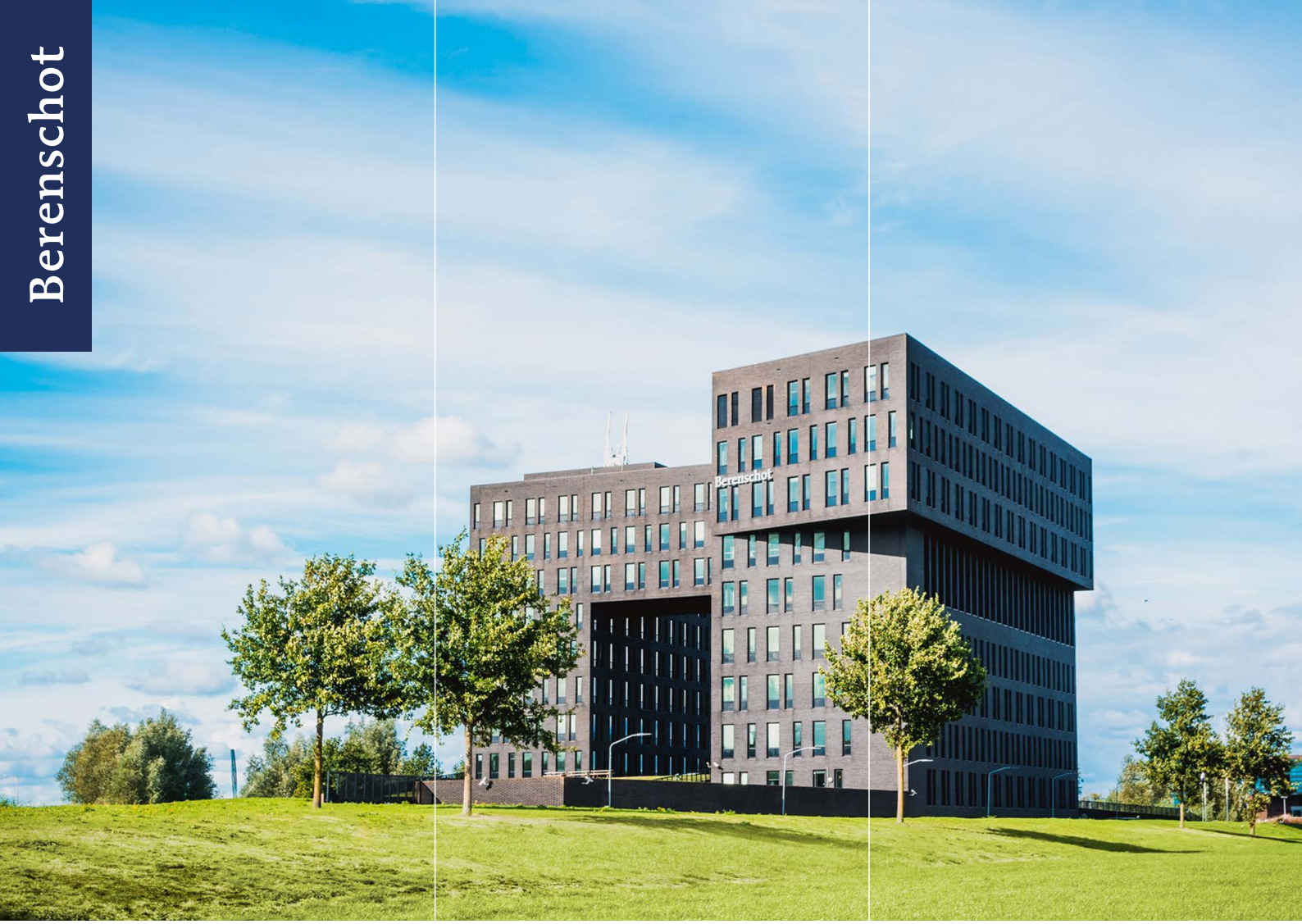
Bij een groot deel van de instellingen is behoefte aan kennisontwikkeling/deling op de grote thema's zoals hierboven geschetst om evidence informed keuzes te maken en te kunnen doorontwikkelen. Het gaat dan met name om:

- De zoektocht naar het goed in beeld brengen en houden van de behoeften van studenten en daarop flexibel kunnen inspelen. Het gaat dan feitelijk om de wijze waarop instellingen op tijd signaleren dat een student extra hulp nodig heeft, vervolgens de behoefte en vraag van de student goed kunnen duiden (vraagarticulatie) en daar op in kunnen spelen of op een juiste manier kunnen verwijzen.
- In navolging op het eerste punt: de zoektocht naar het opnieuw structureel invulling geven van de begeleiding van studenten. In veel interviews, voornamelijk in het mbo, is aangegeven dat corona de al latent aanwezige psychische problemen van studenten naar de oppervlakte heeft gehaald.
  Latente sociaal-psychische problemen als onzekerheid, angsten en stress zijn door corona en de lockdowns 'getriggerd'. Zowel in het mbo als in het hbo en wo wordt de begeleidingsstructuur en de invulling van de studentbegeleiding opnieuw tegen het licht gehouden op basis van de recente ervaringen. Vragen die daarbij spelen zijn: wat kan een instelling het best individueel op maat voor de student organiseren en op welke aspecten juist collectief (binnen of buiten het onderwijs)? Op welk moment is welk type begeleiding het meest passend en welke competenties zijn daarvoor nodig binnen de instelling en op welke plek organiseren we dat?
- De zoektocht van instellingen naar de juiste balans tussen digitaal en fysiek onderwijs. Nagenoeg in alle interviews is naar voren gekomen dat die mix wenselijk is en blijvend zal zijn. Ook wordt algemeen erkend dat dit begint bij een didactische visie op de wijze waarop blended learning wordt ingezet. Voor welke leerdoelen is afstandsonderwijs geschikt en voor welke leerdoelen juist niet? Waar zien studenten de meerwaarde van digitaal onderwijs en in welke mix? Hier kunnen instellingen veel van elkaar leren en elkaar inspireren, mede onderbouwd vanuit onderwijskundig onderzoek.

Instellingen geven aan de bovenstaande keuzes voor de langere termijn in ieder geval versneld te willen maken, zodat de NPOmiddelen in 2022 grotendeels ingezet kunnen worden voor structurele effecten. Versnelde kennisdeling binnen en tussen instellingen is de komende maanden cruciaal voor extra effectieve inzet van NPOmiddelen.

Het Ministerie van OCW heeft het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO) gevraagd om onderwijsinstellingen te faciliteren bij deze zoektocht. Dit doen zij door kennis die al beschikbaar is te delen (waaronder het platform www.onderwijskennis.nl) en daarnaast onderzoek te faciliteren dat het creëren van kennis over (nieuwe) kansrijke interventies mogelijk maakt.

Berenschot

‘WIJ ZIJN BERENSCHOT, GRONDLEGGER VAN VOORUITGANG’

Wij zien een Nederland dat altijd in ontwikkeling is. Zowel sociaal als organisatorisch verandert er veel. Al meer dan 80 jaar volgen wij deze ontwikkelingen op de voet en werken we aan een vooruitstrevende samenleving. Daarbij staan we voor duurzaam advies en de implementatie hiervan. Altijd gericht op vooruitgang én echt iets kunnen betekenen voor mensen, organisaties en de maatschappij.

Alles wat we doen, is onderzocht, onderbouwd en vanuit meerdere invalshoeken bekeken. In ons advies zijn we hard op de inhoud, maar houden rekening met de menselijke maat. Onze adviseurs doen er alles aan om complexe vraagstukken om te zetten naar praktische oplossingen waar u iets mee kan. Wij geven advies en bieden digitale oplossingen waarbij we ons focussen op:

- Toekomst van werk en organisaties
- Energietransitie
- Toekomst van zorg
- Transformatie van openbaar bestuur

Berenschot Groep B.V.

Van Deventerlaan 31-51, 3528 AG Utrecht

Postbus 8039, 3503 RA Utrecht

030 2 916 916

www.berenschot.nl